

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Första Kammaren. N:o 34.

Onsdagen den 4 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 78, i anledning af väckt motion om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.

Herr Benedicks: Uti nu föreliggande ärende har statsutskottet vändt sig till kungl. järnvägsstyrelsen för att inhämta upplysningar med afseende å kostnaden för uppförande af ifrågavarande torflador. Jag kan icke undertrycka en rörelse af förvåning, och stor förvåning till på köpet, att statsutskottet skrivit direkt till järnvägsstyrelsen för att höra den i denna sak. Jag inbillade mig verkligen, att, med förlof sagdt, det är ungefär att sätta bocken till trädgårdsmästare. Jag uppfattar situationen så, att det faktiskt är järnvägsstyrelsen, som här sitter på de anklagades bänk. Det hade enligt min tanke då varit riktigare att vända sig till en annan af statens institutioner, som alldeles direkt är sakkunnig i denna fråga, nämligen till torfingenjörerna, statens torfingenjörer. Hade detta skett, tror jag, att det kommit en annan skrivelse, ty som den förste talaren i ämnet upplyste, hafva dessa i allo styrkt motionärens uppfattning af saken.

Nu har kungl. järnvägsstyrelsen i sitt svar till utskottet sagt, att dessa byggnader icke skulle komma att kosta blott 48,000 kronor, utan att det vore så mycket tillägg att göra: det skulle anordnas järnvägsspår, och det skulle behövas mark och terrassering etc. Icke större, än hvarje sådan torflada skulle blifva, förvånar det mig, att järnvägsstyrelsen kan komma och säga, att det skall kosta mer än fyra gånger hvad motionären tänkt sig. Jag tror, att detta är ett bevis på antingen ett sådant oerhördt motstånd mot hela denna torf-fråga eller också en oerhörd brist på teknisk skicklighet att bedöma dessa frågor och att utföra dem. Denna skrivelse från järnvägsstyrelsen understryker således just själfva anfallspunkten, så att säga, nämligen att järnvägsstyrelsen fortfarande står utan förstäelse för hela denna torf-frågas innebörd.

Men, mine herrar, hvadan detta starka motstånd? Jag vet icke, men en af mina kamrater i kammaren på hallandsbänken, herr von Möller, har meddelat mig en afskrift af järnvägsstyrelsens inlaga till

Om upp- statsutskottet. Där förekomma dessa ord: »Motionären gör sig till
förande af talrör för torfmossägarne, som för sitt intresses skull vilja skjuta
torflador vid statens järnvägars åt sidan.» Mine herrar! Utom att jag anser det
vissa af för torfindustrien fullständigt legitimt att begära, att statens järnvägar
statens järn- skola, såvidt möjligt, äfven se dess intressen till godo likaväl som
vägssta- alla andra svenska industri-ers, kan jag icke annat än uttrycka min
tioner. stora förvåning öfver denna brist på försynthet, ty hvar och en af
(Forts.) oss känner väl motionären, den ärade representanten på älfvsborgs-
bänken, och det skulle icke behövas att här omtala, att han icke
med en krona är intresserad i någon torffabrik eller torfmosse. Att
detta påstående framkommit kunde möjligen gifva upphof till tanken
att vilja vända om denna fråga och ställa den till järnvägsstyrelsen
i stället. Jag vill icke göra det, men i alla händelser anser jag, att
motionären har fullständigt rätt, när han talar om att järnvägsstyrelsen
bör erinras om att ålyda gifna föreskrifter.

Statsutskottet har slutat med att säga, att det »icke tilltror sig
att, i strid mot hvad järnvägsstyrelsen sålunda anført, förorda bifall
till motionen, som hvilar på den förutsättningen, att redan nu torf i
större utsträckning skulle kunna med fördel ersätta stenkol såsom
bränsle för järnvägsdrift» — »i större utsträckning»! Jag vill påminna
om, att när det först började talas om att man vid statens järnvägar
skulle använda torf, nämndes 40,000 tons. Sedan har det krupit ihop
till 10,000 tons, och nu köper staten icke ens den kvantiteten. Man
kan således praktiskt säga, att statens järnvägar äro totalt ur mark-
naden för svenskt torffabrikat — »totalt» är ju icke rätta ordet, men
i anseende till de stora kvantiteter, som först talades om, kunde det
uttrycket nästan accepteras. Men här är man inne i en *circulus vi-
tiosus*: järnvägsstyrelsen använder icke torf, därför att den icke kan
få den af god beskaffenhet. Ja, hvarför? Den är sur, säger man.
Ja, det är alldeles klart, att, då statens järnvägar icke hafva torf-
lador att lägga upp denna vara i, som lätt tager åt sig vatten, det
blir en dålig vara. Att vid hvar och en af åtta stationer bygga en
torflada, beräknad för 1,500 tons torf, är ju att bereda utrymme för
allenast 12,000 tons. Det är således icke anledning att, som stats-
utskottet gör, tala om att det här är fråga om »större utsträckning».
Nej, mine herrar, är det något att erinra, så är det, att det är fråga
om för litet, men som en början må det väl kunna duga. Hvad
motionären föreslår är ju, att sammanlagdt 48,000 kronor skola utgå
under tre på hvarandra följande år.

Då nu uttalandet i första delen af motionens kläm kanske icke
är alldeles riktigt, tillåter jag mig med den ärade motionärens in-
stämmande föreslå, att motionärens yrkande måtte bifallas med följande
ändrade lydelse uti berörda afseende: att Riksdagen behagade till
Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse, det Kungl. Maj:t täcktes
erinra kungl. järnvägsstyrelsen om att ställa sig gifna föreskrifter till
efferrättelse. Jag anser, att denna erinran är väl behöffig. Och dess-
utom vill jag tillåta mig att med afseende å den andra delen af
motionen föreslå, att Riksdagen måtte bevilja ett förslagsanslag af
48,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:t:s förfogande.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra yrkar jag afslag å

statsutskottets betänkande och bifall till herr Lithanders motion, så ändrad som jag nu föreslog.

*Om upp-
förande af
torflador vid
vissa af
statens järn-
vägssta-
tioner.*
(Forts.)

Herr Tamm, Hugo: Jag känner mig verkligen ovanligt blyg att uppträda i dag i denna fråga efter de skarpa anmärkningar, som blifvit riktade mot statsutskottet. Jag känner mig dels blyg därför, att jag nödgas här ingå på frågor, som jag helst sett oberörda, dels känner jag mig äfven generad därför, att antagligen kammarens tid blir ovanligt mycket upptagen, då fem eller sex torflador kunna föranleda en sådan diskussion, under det att vi hafva så viktiga lagförslag, som herrarne se, om villkorlig frigifning och angående villkorlig straffdom m. m., hvilka naturligtvis komma att taga en ofantligt mycket större tid än fem, sex torflador.

Emellertid är det nu torfladorna, som äro före, och jag måste söka att beträffande dem svara på de delvis, om jag så får säga, personliga anmärkningar, som blifvit gjorda mot statsutskottet. Det är ingen här — därom är jag öfvertygad —, som icke känner sig fullständigt ense med såväl motionären som den siste talaren därutinnan, att det för Sverige är en ofantligt viktig fråga att kunna tillgodogöra inom eget land de resurser vårt land äger. Det torde icke vara någon, som icke med fullaste hjärta underskrifver såväl det, som utskottet år 1903 skref, som det, som motionären med vibrerande stämma uttalat: att det ligger en ofantlig vikt därpå, att den bränsletillgång, som i våra mossar kan finnas tillgänglig, också blir tillgodogjörd. Åtminstone vågar jag för min del inskrifva mig bland dem, hvilka dela denna åsikt. Men en annan fråga är den, huruvida denna önskan är realiserad i motionärens förslag på ett rätt sätt, i den rätta riktningen, huruvida med andra ord man skall börja, om jag så får säga, i galen ända och sedermera leta efter den rätta tråden. Det är det ömtåligaste gebit — det är onekligt — det, som gäller torfvans användning för järnvägsdriftens uppehållande, under det att både sämre och svagare bränsle af torf gifvet kan begagnas inom ofantligt många industrier och inom den dagliga förbrukningen. Motionären anser, att man bör börja i den ömtåligaste punkten och sedermera öfvergå till de andra, sedan man på den ömtåligaste punkten har hjälpt fram torfindustrien.

Man har förebrått utskottet, att det endast läst järnvägsstyrelsens utlåtande. Nej, herr Lithander, vi hafva också läst torfindustriförningens, vi hafva läst, såvidt de finnas tillgängliga, såväl den partens, som vill drifva fram järnvägsstyrelsen till denna förbrukning, som järnvägsstyrelsens svar och, hvad viktigare är: vi hafva läst Kungl. Maj:ts afgörande. Denna strid hade jag önskat icke blifvit utkämpad, ty den är onekligen förd med alltför stor hetsighet på bägge sidor. Man säger, att torfven har den egenskapen, att den uppsuger giftiga dunster. Jag hade önskat, att den också gjort det i detta fall, och att all den giftighet, som i denna strid framträdte, hade fått stanna kvar i torfven, så att den icke kommit i vidare kretsar.

Emellertid står frågan så, att 1903 års skriftelse, hvilken motionären åberopat och läst upp, ehuruval med något svagare stämma de sista orden, innehåller i sin slutkläm, att den »redan påbörjade

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

användningen af torfbränsle till eldning å godstågslokomotiv måtte i största möjliga utsträckning fullföljas; samt att väntsalor och öfriga lägenheter vid statens järnvägar äfvensom andra för statens verk begagnade lokaler måtte, där så» — och där slant rösten litet — »*där så ske kan*, företrädesvis uppvärmas medelst eldning med torfbränsle, då sådant kan erhållas till pris och på de villkor, som af Eders Kungl. Maj:t bestämmas». Där finnes således en begränsning. Det är den begränsningen, som frågan gäller. Därom är icke ringaste tvifvel, att icke Riksdagens uttalande är fastslaget. Det är icke ringaste tvifvel, att icke Kungl. Maj:t i det fallet har ålagt såväl järnvägsstyrelsen som andra verk att söka i möjligaste måtto använda torfbränsle. Det är på den nyss nämnda punkten det hänger. Det är just precis på den punkten frågan är oafgjord. Jag kan citera föregående uttalanden från regeringen i det fallet. De ledamöter af Konungens regering, hvilka hade med denna fråga att göra år 1904, ålade järnvägarne ingalunda blott den första punkten, utan de ålade därjämte alldeles särskildt järnvägsstyrelsen att använda torfbränsle i den största möjliga utsträckning vid statens järnvägar, *för så vidt icke afsevärda förluster skulle orsakas nämnda järnvägar*. Det är två kungl. bref om detta.

Således, hela frågan turnerar om detta: är torfbränsle ekonomiskt fördelaktigt för järnvägarne, låt vara med icke afsevärda förluster? Det har ingalunda gifvits en order, att järnvägsstyrelsen *à tout prix* skall använda torfbränsle, utan det är en af Kungl. Maj:t fastställd order, att den skall göra det inom den gräns, att icke afsevärda förluster för järnvägarne därvidlag åvägabringas. Järnvägsstyrelsen har, såvidt jag kan fatta, ställt sig detta till efterrättelse i betydlig grad. Men »afsevärda» är ju ett sväfvande begrepp. Motionären anser förmodligen, att det skall betyda *à tout prix*. En annan anser, att det icke skall vara *à tout prix*. — Jag förmodar, att jag sedan får ett anförande, som möjligen föranleder, att jag måste svara på specialpunkterna. — Järnvägsstyrelsen, som två gånger mottagit påbud från Kungl. Maj:t i denna sak, har visat och frambållit, att den sökt i möjligaste måtto fullgöra den af Riksdagen därutinnan framställda mening. Den använder torf, men under den enkla förutsättning, att god torf levereras, och under den förutsättning, att den kan tillhandahållas vid olika stationer till ett pris, som visserligen icke behöfver understiga, men icke heller får öfverstiga priset å stenkol af motsvarande effekt. Det är ju mycket svårt för ett statsutskott att väga beräkningsgrunderna i detta fall. Vi hafva måst ställa oss till efterrättelse de yttranden, som afgifvits, och pröfva dem med sunda förnufts måttstock. Såvidt jag kunnat finna efter mitt förstånd, har det onekligen gjorts icke obetydliga eftergifter för torfven. Den fraktas till ett efter dess bränslevärde bestämdt pris, som endast täcker maskinafdelningens utgifter. Vore icke så förhållandet, skulle det naturligtvis inträffa, som järnvägsstyrelsen mycket riktigt säger, att de närmaste fabrikanterna finge för högt pris och de längre bort varande aldrig kunde komma in fråga, och på det sättet skulle järnvägsstyrelsen icke tillfredsställa den *allmänna* torfindustriens behof. Jag kan icke annat än finna, att, såvidt jag be-

griper, det är ett allvarligt försök från styrelsens sida att tillgoda-göra sig torfbränslet, såvidt som det stått inom den af Kungl. Maj:t fastställda gränsen, att icke afsevärda förluster däraf härflyta. Jag behöfver icke nu taga upp detta mera detaljeradt. Kanske får jag sedan tillfälle därtill. Emellertid kan jag icke finna, att man i detta fall kan hafva någon fundamental anmärkning att göra.

Hvad blef emellertid nu följden af denna mycket återopade riksdagsskrifvelse? Jo, år 1903 afskickade Riksdagen den af mig nyss upplästa skrifvelsen, i anledning af hvilken Kungl. Maj:t utfärdade i kungl. bref af 8 juli 1904 och af 30 september 1904 en order till järnvägsstyrelsen af ungefär denna lydelse: »Att i största möjliga omfattning använda bränntorf vid statens järnvägar, för så vidt icke därigenom afsevärda förluster skulle orsakas järnvägarne.» Jag får alltså bedja motionären att här vända sig till regeringen och icke mot järnvägsstyrelsen, ty såvidt jag kan fatta, har styrelsen lydt order, och det är dock Kungl. Maj:t, som är ansvarig för järnvägar-nas skötsel.

Går jag sedermera öfver till motionärens förslag, klagar han öfver att statsutskottet i detta fall — jag vill icke säga lätt — förbigått hans tunga motivering. Jag trodde, att det snarare varit skäl, att icke utskottet tyngde på dessa motiver för mycket. I denna motivering anføres, att vid två särskilda tillfällen skulle det varit mycket ödesdigert för Sverige, att man haft brist på nödigt bränsle för järnvägarnas drift. Detta återfinnes på första och andra sidan i herr Lithanders motion. Jag kan till svar härpå säga, att just vid dessa båda tillfällen hade verkligen den mycket häcklade järnvägsstyrelsen inne ett förslag af bränsle för järnvägsdriften för mera än ett år, och däruti ingick icke mindre än 20 procent af svenska stenkolk och brikettkolk. Det är sålunda, synes mig, något hårdt att skylla Kungl. Maj:t för att i detta fall hafva saknat tillräckligt förutseende. Det andra af motionären anförda skälet var det, att man i utlandet var synnerligen angelägen, att denna torfindustri uppmuntrades. Ja, äfven jag önskar ingenting högre, men motionären underlåter härvid att säga, huruvida i utlandet frågan är, om det är för järnvägarna eller för industrien som denna torfindustri skulle underlättas. Järnvägsstyrelsen påpekar i afseende härå, att det för närvarande endast är de allra svagaste godstågen, hvilka i den allra minsta trafiken kunna använda torfbränslet. Det hade varit önskligt, om motionären något närmare utvecklat sina tankar på sid. 4, huruvida, då han nämnde, att dessa främmande länder hade sådan omtanke att göra sig oberoende af utländskt bränsle, han därvid syftade på järnvägsdriften eller på det allmänna ekonomiska tillståndet. Järnvägsstyrelsen, på hvilken vi i detta fall måste kunna lita, har upplyst i sin till utskottet ingifna förklaring af år 1906 — tiden går så fort — att nu för tiden användes i utlandet icke torfbränsle ens för godstrafiken; det har förut användts, men man har nödgats gå ifrån det.

Sedermera skall jag bedja att få litet närmare ingå på de yrkanden, som af motionären äro framställda. Då får jag säga, att motionären icke varit snäll mot kungl. järnvägsstyrelsen. Det är en farlig väg, då man tillvitar en motståndare, att han saknar god vilja, och

Om upp-förande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.

(Forts.)

*Om upp-
förande af
torflador, vid
vissa af
statens järn-
vägssta-
tioner.
(Forts.)*

det betonades och ströks under af motionären ändå starkare, att det såväl hos järnvägsstyrelsen som hos statsutskottet i dessa ärenden fattades god vilja. Det sättet att strida, herr Lithander, torde helst bannlysas ur den svenska Riksdagen. Motiverna skall man hos sin motståndare antaga vara ädla, om man också icke gillar det slut, hvartill han kommer. Det är nu icke visadt och jag tviflar på att det kan visas, att det saknats god vilja vare sig hos den ene eller den andre att lösa fosterländska frågor. Och så skall jag bedja att för kammaren få uppläsa och bedja kammaren lägga märke till, jag höll nästan på att säga, hvart ord i den kläm, hvartill motionären yrkat bifall. Den lyder så, »att Riksdagen behagade, under erinran till kungl. järnvägsstyrelsen att åtlyda Riksdagens tidigare föreskrift om användande af torfbränsle å godståg samt i järnvägens lokaler, besluta:

att under åren 1906, 1907 och 1908, till en början vid de viktigaste kolstationerna vid statens järnvägar i Göta land, exempelvis Eslöf, Hessleholm, Elmhult, Alfvesta, Nässjö, Falköping, Almedal och Jönköping, efter anvisning för ladornas konstruktion af statens torfingenjör, i och för verkställande af regelbundna torfinköp, uppföras på lämpliga platser vid de respektive stationerna torflador, hvardera rymmande c:a 1,500 ton maskintorf för en kostnad per lada af c:a 6,000 kronor.»

Jag är själf intresserad i torffabrikation — i motsats till hvad herr Lithander förklarar — och jag vet mycket väl, att en lada kan sättas upp på en torfmosse för 6,000 kronor, men det är dock en väsentlig skillnad i detta fall emot när det gäller att gå in på en järnvägsstation och skaffa plats på denna samt anordna med spår och allt möjligt för att få denna torf praktikabel och med minsta möjliga driftkostnad användbar för statens järnvägar. Jag har ingen skyldighet att svara för 25,000 kronor, som järnvägsstyrelsen säger det skulle kosta, men hvarför taga icke idkarne af denna torfindustri och själfva sätta upp lador bredvid dessa stationer? Låt dessa göra det, men att ålägga järnvägsstyrelsen att sätta upp ladorna, det går väl icke för sig. Industriens män säga: »vi kunna icke göra det, det vore en dumbet». Det är möjligt, att det är en dumbet, jag vet det icke, men för 6,000 kronor kan det ej göras af staten. Jag har suttit för länge i statsutskottet och sett hvad dylika anordningar kräfvat för beredande af plats, inköp af mark, inledande af spår m. m., det ena med det andra, för att icke inse, att det omöjligten låter sig göra för 6,000 kronor.

Dessutom är det besynnerligt, att järnvägsstyrelsen skulle taga anvisningar utaf en statens torfingenjör i detta fall, denne skulle göra ritningar och anvisa, huru ladorna skulle byggas på statens järnvägsstationer. Detta synes mig något egendomligt. Nu skola vi ju, efter hvad tidningarna säga, snart få en byggnadsstyrelse, som ju skall blifva en större organisation; kunna vi icke vänta, tills den kommer i ordning, kanske denna sak då lättare låter sig ordna med järnvägsstyrelsen.

Slutligen vill jag fråga eder, mina herrar, om kammaren verkligen är färdig att taga en sådan sats, som förekommer i denna kläm.

Där har min ärade vän herr Lithanders ibland något rabulistiska sinne fört honom långt i väg. Att Riksdagen skall skriva till en Kungl. Maj:t underordnad styrelse en erinran om att den skall vara så god och lyda hvad Riksdagen föreskrifvit — det är, mina herrar, att verkligen gifva Riksdagen för mycken makt. Jag håller för min del ännu på konungamakten och på att Kungl. Maj:t skall hafva något inflytande i Sveriges land. Att Riksdagen skulle gå förbi Kungl. Maj:t och hoppa direkt öfver till järnvägsstyrelsen, det är för starkt för mina liberala åsikter.

*Om upp-
förande af
torflador vid
vissa af
statens järn-
vägssta-
tioner.
(Forts.)*

Jag finner det omöjligt att antaga denna motion eller att sådan den föreligger förorda den till bifall och får vid sådant förhållande yrka godkännande af statsutskottets hemställan, som verkligen skaffat mig mera besvär, än jag önskat.

Herr Håkanson: Statsutskottets ärade ordförande ordade om att det vore mindre lämpligt att uppehålla kammaren nu med fem eller sex torflador, då kammarens tid kunde mycket bättre användas. Jag kan icke vara ense med honom däri, att det nu endast är fråga om fem eller sex torflador. Frågan gäller här en sak af utomordentligt stor nationell betydelse, hvilket också blifvit af motionären på ett utmärkt sätt framhållet.

Den ärade talaren förebrädde vidare motionären, att han ville börja i galen ände, då han ville börja med att bygga torfladorna. Jag får då verkligen säga om motionären, att han därvidlag endast följer ett berömdt mönster. När man uti det stora landet i västern, i Amerika, råkar på en plats, där man tror sig finna förutsättningar, att där skall kunna uppblomstra en stad, då börjar man anlägga gator och kyrkor; alltid komma sedan de, hvilka vilja bosätta sig rundt omkring dessa kyrkor och invid dessa gator. Skall staten kunna använda torf för sina järnvägar, behöfver den också förvaringsrum för densamma.

Den ärade talaren yttrade vidare, att statsutskottet hade läst icke endast järnvägsstyrelsens skrifvelse. Ja, det är ju mycket möjligt, att så är förhållandet, men af utskottets utlåtande kan man icke förstå, att det läst mera än sagda skrifvelse. Jag har tagit del af denna skrifvelse och jag skall anhålla att få återgifva några ord, som icke blifvit intagna i utskottets utlåtande. Det heter där, »att järnvägsstyrelsen har äfven med god vilja icke kunnat komma till samma öfvertygelse som motionären ej ens beträffande godstrafiken och de statsbanelinjer, hvilka framgå i trakter, där till lokomotivbränsle användbar torf kunnat erhållas.»

Man är van här i landet att, när en öfverordnad myndighet yttrar sig, sätta en viss tilltro till hvad den tänker och talar, och det är väl i allmänhet äfven förhållandet hos folk, som taga del af järnvägsstyrelsens skrivelser. Men om detta förtroende för järnvägsstyrelsens utlåtanden skall fortfara, då bör denna styrelse icke vara så ombytlig i sina utlåtanden. I en skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 23 februari 1903 yttrade järnvägsstyrelsen i fråga om torfbränsleförsöken, att det »funnes goda utsikter för att inom en snar framtid torfven skulle komma till en ganska vidsträckt användning».

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Det ligger blott 3 år emellan dessa skiljaktiga yttranden. Jag vet icke, om det kan ligga någon särskild skillnad däruti, att styrelsen ena gången vänder sig till Kungl. Maj:t och den andra gången till statsutskottet, d. v. s. Riksdagen, men jag förmodar, att det därvidlag icke bör vara någon egentlig åtskillnad åtminstone med hänsyn till respekten.

Järnvägsstyrelsen har enligt statsutskottets motivering bland annat sagt: »Skulle enbart torf användas å dessa lokomotiv eller skulle man vara tvungen att bränna torf i blandning med engelska kol å de större och mera tidsenliga lokomotiv, som nu alltmer kommit till användning, så måste en hjälpeldare tillsättas på hvarje lokomotiv.» Ja, mina herrar, om nämligen lokomotiven äro inrättade såsom vanliga lokomotiv, då är det nog troligt, att detta blefve fallet, och man har ingen anledning att tro, att järnvägsstyrelsen har tagit lärdom af industrien i allmänhet, den industri, som börjat använda torfbränsle, ty om man läser ett yttrande af den ingenjör, som under år 1902 hade sig anförtrordt att leda torfeldningsförsöken vid statsjärnvägarna, så säger han, sedan han berömt torfven för dess låga svafvelhalt, dess ringa askmängd, dess beaktansvärda fördelar med hänsyn till pannornas rengöring och deras varaktighet m. m., att icke ens rostytan behöfde förändras. Järnvägsstyrelsen har här af sin konsulterande ingenjör fått betyg på att lokomotiven kunna användas för torfbränsle uti deras nuvarande skick. Inom industrien har man i allmänhet, jag kan säga alltid, där det gällt större anläggningar, fått göra den förändring på sina ångpannor, att man gjort större eldstäder och större rostyta och merendels fått anordna eldstad utanför ångpannan för att få rostytan tillräckligt stor. Om man verkligen inom järnvägsstyrelsen hade varit besjälad af den goda vilja, om hvilken statsutskottet velat gifva styrelsen betyg, hade man säkerligen slagit in på en annan väg. Jag är icke lokomotivbyggare och vill därför icke påstå, att man skulle kunna förändra färdiga lokomotiv därhän, att man kunde bereda större rostyta på existerande maskiner, så att den skulle kunna blifva tillräckligt effektiv. Men däremot är jag alldeles viss om att herrarne litet hvar inse, att för en lokomotiv-konstruktör, hvilken fått sig anförtrordt att konstruera ett lokomotiv för torfbränsle, d. v. s. med för detta bränsle lämplig eldstadsanordning, detta icke skulle möta några svårigheter. Det är just emedan rostugnen är för liten, som man inom den vanliga industrien vid sina ångpannor har måst vidtaga dessa förändringar för att kunna använda ett bränsle med ringare bränslevärde än stenkolen. Om man hade lämpliga rost- och ugnsanordningar för lokomotiven, torde det icke möta några svårigheter för en eldare att hinna med att tillräckligt beskicka en sådan rostyta.

Då nu järnvägsstyrelsen här helt kategoriskt säger om torfeldningen, att den icke är lämplig för järnvägsdrift, och anför exempel från utlandet, att man där har nödgats öfvergifva torfven, så har man icke aktat nödigt att tillägga bevis för att vare sig i eget land eller i utlandet gjorts tillbörliga konstruktiva anordningar, som varit nödvändiga, därest ett verkligt fullgodt resultat af undersökningarna skulle kunnat uppnås.

Herr Lithander har, såsom af motionen framgår, och som jag redan nämnt, icke väckt sitt förslag uteslutande därför, att det skulle vara en så särskildt god ekonomi för statsjärnvägarna att använda torf, utan därför att tillverkarne af denna torf behöfva en stor afnämare, för att de skulle djärfvas att så utveckla sin torfproduktion, att de vid sidan häraf kunna regelbundet tillhandahålla andra afnämare detta goda och värdefulla bränsle.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Den förste talaren i afton har redan berört en del af järnvägsstyrelsens beräkningar vis å vis kostnadsfrågan, och jag anser mig därför icke behöfva inlåta mig därpå. Om nu kammaren icke skulle finna sig benägen att emot statsutskottets energiska afstyrkande antaga motionärens förslag, tror jag dock, att kammaren är skyldig både motionären och denna stora nationella fråga så mycket, att man torde kunna begära, att statsutskottet ägnade den en mera omsorgsfull behandling. Särskildt borde därvidlag af utskottet öfvervägas, huruvida icke denna fråga är värd att tillbörligen beaktas, och huruvida man icke borde på grund af de skäl, motionären framhållit, begära hos regeringen ett förslag i den riktning motionen angifver.

På grund af hvad jag här haft äran anföra anhåller jag att få yrka återremiss.

Herr von Möller: Jag skall förena mig med den näst föregående talaren i hans yrkande på återremiss.

Såsom herrarne hört af hvad statsutskottets ordförande här anført, har man i statsutskottet tagit del af den skrifvelse, som afgifvits af järnvägsstyrelsen eller rättare sagdt af tillförordnade öfverdirektören för maskinafdelningen, och efter hvad ordföranden nu sade, skall man inom statsutskottet äfven ha tagit del af den andra partens åsikt. Jag tror likvisst, att det kan vara skäl att trots dessa lagförslag, som stå senare på listan och vänta på sin lösning, kammaren och äfven statsutskottet ägna litet mera tid åt denna fråga, som äfven jag anser vara af synnerligen stor betydelse. Jag ber det ärade statsutskottet och dess ordförande vara öfvertygade om att äfven jag är lika blyg, om icke blygare än statsutskottets ordförande, men trots denna min blyghet, vågar jag dock vidhålla yrkandet om återremiss. Jag kan nämligen icke hjälpa, att då jag läser utskottets betänkande, finner åtminstone jag för min del icke mycket, som tyder på att statsutskottet tagit hänsyn till något annat egentligen än den tillförordnade öfverdirektörens omnämnda inläga.

På grund af denna min blyghet skall jag naturligtvis icke våga vända mig mot statsutskottet, och jag tror äfven, att inga skäl förefinnas att göra det, då jag i betänkandet ser, att allt hvad utskottet säger om sin egen ställning till frågan innefattas i de sista fyra raderna, där utskottet säger, att »det icke tilltror sig att i strid mot hvad järnvägsstyrelsen sålunda anført förorda bifall till förslaget» etc. Jag har således alls ingen anledning att anfalla statsutskottet för dess motivering, ty det finnes icke där andra motiv än denna järnvägsstyrelsens skrifvelse. Därför ber jag att uteslutande, om ock i största korthet, få rikta mig mot järnvägsstyrelsen.

Äfven jag vill mycket gärna tro alla människor väl, och natur-

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

ligtvis är jag pliktskyldigast tvungen att tro, att järnvägsstyrelsen år 1906 haft den goda vilja härvidlag, som statsutskottets ordförande så ifrigt tillskref styrelsen. Men jag har en annan egenskap; och det är den, att ehuru jag visserligen gärna vill tro på auktoriteter, vill jag dock äfven gärna se fakta, som bevisa något. Jag vill icke blott fästa mig vid den tomma frasen, utan önskar äfven bevis på den goda viljan; och jag kan icke neka, att jag gjort mig all möjlig möda att här finna dessa bevis. Men, mina herrar, med den klena förmåga, som jag besitter, har jag verkligen icke lyckats däri.

Äfven jag har fått mottaga en del kostnadsförslag för dessa torflador, slutande på 5—6,000 kronor, och jag tror af lika sakkunniga personer som de, hvilka inlämnat den omnämnda inlagan till statsutskottet. Jag tror åtminstone, att dessa personer, hvilka vändt sig till mig, besitta mera praktisk förmåga att bygga billigt. Ty, mina herrar, jag tror visst — och däri torde alla gifva mig rätt, att järnvägsstyrelsen kan bygga dyrt — det har jag också flera gånger uttalat och lämnat bevis för, så att icke tror jag, att man behöfver betvifla, att styrelsen kommer att bygga dyrt — men jag tror, att man kan bygga billigare. Och jag tror äfven, att en torflada icke tager så stor plats, att man icke med den omtalade goda viljan kunde vid en del större stationer uppe i landet finna så stora tomtutrymmen, att en torflada där kunde få plats, och äfven spår inledas till densamma, utan att man därför behöfver göra synnerligen stora utgifter för expropriationer och dylikt. För den, som något närmare har studerat den inlaga, som södra Sveriges torfindustriförening inlämnat till Kungl. Maj:t med anledning af kungl. järnvägsstyrelsens svar på föreningens första skrifvelse, är det tydligt, att det frågetecken, som jag vid remissdebatten tillät mig sätta rörande styrelsens åtgärder härvidlag, med allt fog bör stå kvar. Åtminstone har jag icke funnit någon anledning att radera bort detsamma.

Ha herrarna tagit reda på alla de egendomliga bestämmelser, som järnvägsstyrelsen fastställt rörande frakten för torf och leveranser af torf, kol och ved? Kungl. Maj:t hade bestämt, att frakten för torf skulle sättas 20 % lägre än för kol, men kungl. järnvägsstyrelsen ignorerar detta vid sina upphandlingar af kol och torf. Om herrarna slå upp den omtalade skrifvelsen, torde herrarna finna, att järnvägsstyrelsen har med några egendomliga manipulationer räknat frakten än på ett sätt, än på ett annat, allteftersom det befunnits lämpligt af den ena eller andra anledningen. Kan man verkligen säga, att leverans af kol, ved och torf sker under full likställighet, såsom det nu är? Jag tror icke, att så är förhållandet. Om styrelsen fordrade, att ved och kol utan »afsevärda transportkostnader» skulle lämnas vid vissa stationer med två vagnslaster åt gången, att prof skulle tagas för hvarje gång, att leverantören skulle på egen bekostnad sända en person med för att öfvervaka proftagningen, att kolstyckena skulle vara lika stora, att lämplig upplagsplats icke bestodes eller att veden skulle betalas efter brännvärdet i förhållande till kolen och att den skulle vara sågad och huggen, ja, mina herrar, då, men först då skulle man kunna säga, att likställighet ägde rum mellan leveranserna af de tre olika

bränslesorterna. Så är emellertid icke nu förhållandet. — Det är bekvämare att elda med kol, säger man, detta är en del af pudelns kärna — dock icke hela! Vänder man sig till lokomotivförare och eldare, tror jag nog, att många af dem säga detsamma, men nog ha de lokomotivförare, som jag talat med, sagt, att det går mycket bra att använda torf tillsammans med engelska kol. Jag skulle kunna påvisa äfven andra auktoriteter, som stå ännu högre upp på den sociala skalan. De säga, att det går utmärkt, i synnerhet när man eldar med hälften torf och hälften engelska kol. Men man vill gärna skylla ifrån sig; man säger, att det är bekvämare att elda med kol, att torfven faller sönder o. s. v. Man har gjort försök med en automatisk torfeldningsapparat, men försöket utföll icke gynnsamt, och hvarför? Jo, därför, att den icke var konstruerad för den svenska torfvens dimensioner, åtminstone efter hvad ingenjör von Friesen i sitt föredrag 1902 förklarade.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Jag ber att få erinra herrarna äfven om en annan sak, som man torde ihågkomma. Det är, att lossning af kol väl icke heller är så alldeles utan sina olägenheter; och om de kostnader, som däraf äro förorsakade, noggrant medräknades, skulle jämförelsen nog utfalla till disfavor för kolen. Men de medräknas icke; så t. ex. kostnaderna för den dyrare lossningen, uppläggandet af kolen flere meter högt, ränteförlusten under långa tider, och vidare den omständigheten, att man vid lossningen från fartygen måste ha järnvägsagnar stående tillreds i stor mängd o. s. v.

Jag hörde den näst föregående talaren säga, att tiden går så fort och att vi förändras med den. Ja, jag vill icke disputeras med honom om att tiden går fort, men hvarför åsikterna därför skola förändras, och hvarför man skall känna sig öfvertygad om att de åsikter, som den nuvarande järnvägsstyrelsen hyser, äro riktigare än dem, styrelsen uttalade 1902—3, det vet jag icke.

Vid järnvägsmannaföreningens sammanträde år 1902 höll statsbanornas ingenjör von Friesen ett föredrag, däri han förordade torfeldning åtminstone på godståg. Han förklarade, att en eldning med hälften torf och hälften kol gick utmärkt bra för sig. Detta bestredes ju af statsutskottets ordförande, som sade, att endast de allra svagaste godstågen på platser med den allra svagaste trafiken kunna eldas på detta sätt. Nå, jag visste verkligen icke, att den allra svagaste trafiken förekom i Skåne, som ju man eljest anser vara den landsända, som har den allra starkaste trafiken. Det yttrandet får stå för den ärade talarens räkning. Där eldas emellertid godstågen med godt resultat med hälften engelska kol och hälften torf.

Allt nog, efter ingenjör von Friesens föredrag uppträdde dåvarande generaldirektören Nordström och påpekade, hurusom statens järnvägar år 1897 utbetalat för engelska kol 1,889,000 kronor och att den år 1900 köpte kol för omkring 8,000,000, därvid ökningen i själfva priset för kolen belöpte sig till 100 %. Därefter talade han om brikettering och sade därvid om briketteringsmetoden, »att den till en början icke gick så bra. Det gick med briketteringen som med så många industriella företag, att den hade att gå igenom, så att säga, vissa barnsjukdomar». Dessa sjukdomar vill jag icke dia-

Om upp-
förande af
torflador vid
vissa af
statens järn-
vägssta-
tioner.
(Forts.)

gnostisera — men icke voro de af det lindrigaste slaget, utan det var nog ganska allvarsamma sjukdomar — och som herrarna erinra sig, hade jag haft anledning att förut påpeka dessa förhållanden. Till slut säger generaldirektör Nordström: »Men i alla fall är det glädjande att veta, att eldningen med torf nu kommit så långt, att man kan hysa grundade förhoppningar, eller till och med *visshet* om att man i händelse af trängande behof kan med tillhjälp af torf nödortfeliggen uppehålla driften å våra järnvägar, förutsatt att det vid sådana tillfällen *finnes torf upplagd i förlag*. Men det torde just vara här, som skon kommer att klämma. Därför är torffrågan, betraktad såsom stor nationell fråga, ingalunda löst därigenom, att man lyckats komma så långt, att man *kan* elda ett lokomotiv med torf. Det fordras dessutom, att det *finns torf att elda med*, när det behöfs, och *detta i stor mängd*.»

Ingenjör von Friesen tillade, att han bad att få påpeka, att om icke torfven började användas under *vanliga* förhållanden, kan man sannolikt icke heller påräkna att använda densamma under *extra ordinära förhållanden*. »Vill man», säger han, »tänka sig, att torfven skall få någon verklig betydelse för järnvägarna, så är det nog nödvändigt, att den så småningom *kommer till användning vid trafik under vanliga förhållanden*.» Sålunda ha dessa herrar varit ense med motionären däri, att man behöfver ha torf i förlag, och torde väl enlvar af oss vara enig däri, att man icke kan påräkna torf när som helst genom att bara befalla fram den. Det tager tid, innan man får den torkad; den behöfver naturligtvis magasineras, och man behöfver för den likaväl som för kolen lämna upplagsplatser. Man räknar ju icke ränta på de stora kolupplagen, som ofta ligga öfver ett år; och enahanda fördelar böra naturligtvis lämnas äfven torfindustrien, så att den får lägga upp torf i dessa torflador, från hvilka järnvägen sedan skulle taga sitt behof.

Då denna fråga är af så oerhördt stor nationalekonomisk betydelse, tror jag, mina herrar, att det vore för oss fördelaktigt, om vi kunde använda detta synnerligen goda bränsle, trots allt hvad järnvägsstyrelsen år 1896 säger i motsatt riktning, mer än som nu sker dels i statens stationära eldstäder, dels såsom bränsle under pannorna på de lokomotiv, som framföra våra godståg. Jag kan icke, af hvad jag här sett, finna, att det skulle vara någon förlust för järnvägsstyrelsen med torfeldning, om saken bedrefves med mera praktiskt sinne eller hvad jag skall kalla det. Jag tror, att de farhågor, som man hyser för att det skulle försäkra järnvägarna stora förluster, äro, för att begagna ett mildt uttryck, skäligen obefogade.

Men jag tvekar, herr talman, huruvida det skulle vara möjligt att genom något bifall till motionärens förslag vinna något vare sig inom denna kammare eller inom Riksdagen; och därför tror jag, att det vore klokare att bifalla det yrkande om återremiss, som den näst föregående talaren framställde, i förhoppning att kunna få fram en skrifvelse till Kungl. Maj:t, som ju sedermera finge pröfva och väga denna fråga. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t då också kommer att höra andra *sakkunniga* personer än kungl. järnvägsstyrelsen, ty det ha vi ju sett, att hvad kungl. järnvägsstyrelsen yttrade år

1903 går stick i stäf mot hvad styrelsen säger år 1906. På grund af järnvägsstyrelsens gynnsamma uttalande år 1903 till förmån för torfeldning under lokomotiven, fattade Riksdagen sitt beslut i ämnet, och man kan icke komma ifrån, att torffabrikanterna litat på detta Riksdagens uttalande, och det vore därför beklagligt, om Riksdagen nu skulle desavouera sig själf. Hvad skulle man säga i landet om oss, om vi det ena året fatta ett beslut och sedan, då fråga blott är om att draga konsekvenserna af hvad vi sålunda beslutat, säga: nej, vi vilja icke ha upplag af denna torf, hvilken vi år 1903 ansågo vara nyttig och hvilkens användande vi då förordade. Jag tror, att motionären i det fallet hade rätt, då han sade, att det skulle blifva en signal till disfavör för torffabrikationen. Jag tror ingalunda, att järnvägsstyrelsen, efter hvad man nu sett, skulle vara hägad att öka, utan fast hellre att minska torfkonsumtionen.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Jag hade mycket att tillägga i denna synnerligen viktiga fråga, men kammarens tid är ju så upptagen, att jag måste sluta.

Herr Fränckel: Alla talare, som här yttrat sig för motionen, ha i densamma naturligtvis sett det inom landet rådande intresset att, såvidt ske kan, använda torf till bränsle på så många håll som möjligt. Det framgår ju också af den varmhjärtade motiveringen till motionen, att motionären tror sig böra använda alla tillfällen och äfven alla medel för att få sin önskan och sin sträfvan uppfylld, nämligen att torf måtte komma till större användning, i synnerhet vid statens järnvägar, än hvad nu är fallet. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att man icke får blanda denna fråga om önskvärdheten af att använda torf samman med möjligheten för statens järnvägar att fullgöra sin uppgift, nämligen att laga så, att järnbanorna trafikeras på regelbundet sätt och deras lokomotiv framföras obehindradt och slutligen att användningen af torf icke alltför mycket inverkar menligt på järnvägens ekonomi.

Jag tror, att man icke kommer frågans lösning närmare vare sig genom att här uttrycka sympatier för torfbränslet som sådant eller genom att utöfva någon kritik af hvad järnvägsstyrelsen i detta afseende kunnat eller icke kunnat åstadkomma.

Hvad först frågan om torfbränslet som sådant beträffar, tror jag, att man därvidlag har alldeles för sangviniska förhoppningar om att torfbränslet i det skick, hvori det ännu befinner sig här i landet, skulle kunna användas vid järnvägarne. Jag kan mycket väl förstå, att det för torfproducenterna skulle vara en stor fördel att genast få en stor afnämare, och att man därför i första rummet lägger an på detta. Men jag tror å andra sidan, att om man vill införa torfbränsle här i landet, är det alldeles afgjort oriktigt att börja med järnvägarne. Jag vågar härvidlag tala med någon erfarenhet, ty jag hade förmånen att under min tid vid statens järnvägar stå under ledning af den kanske mest intresserade torfman, som då fanns i vårt land, »Storckenfeldt på Vartofta». Han var mycket ifrig för denna tanke att elda med torf å statens lokomotiv, och det utfördes dylika försök i ganska stor skala. Man kan nu svara mig, att sedan den tiden ha många år förflutit och fabrikationen gått framåt. Ja, det är

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer. (Forts.)

nog sant, men den erfarenhet, som föreligger, går snarare i motsatt riktning. Hvad som närmast föranledde den dåvarande chefen för statens järnvägar att yrka på en genomgående undersökning af torfbränslets möjligheter var, att man vid bayerska och oldenburgska statsbanorna försökt använda torf. Det fanns på den tiden en chef för de bayerska statsbanorna, som var mycket intresserad af torfrågan och äfven gjort ganska vidsträckta försök i afseende å fabriktionen af torf. Han genomdref äfven, att å dessa statsbanor torf blef använd i mycket stor utsträckning. Men hur har erfarenheten utfallit? Jo, i dessa dagar har från Bayern ingått en skrivelse från »Regierungsdirektor Weiss», som upplyser, att man där för länge sedan upphört att använda torf till lokomotivbränsle, enär trafiken icke längre kunde med den betjänas och dessutom kostnaderna blifve alldeles för stora, samt att torf numera endast användes på några små sekundärbanor, som gå genom trakter, där torfmossar äro belägna. Där är således en erfarenhet, som går i den riktningen, att, fastän det varit personer, som varit varmt intresserade för saken, och vederbörande myndigheter gjort allt, hvad på dem berott, det dock har visat sig, att det icke går att på detta sätt använda torfven.

Hvad sedan Oldenburg angår, är det, som herrarna veta, ett jämförelsevis litet land, där järnvägarne ligga i statens hand. Där, liksom i Bayern, har torf varit använd i ganska stor skala. Nu föreligger emellertid en skrivelse från Grossherzogliche Eisenbahndirection i Oldenburg af innehåll, att sedan 20 år tillbaka användes torf där blott till uppeldning af lokomotiv, hvarjämte meddelas några jämförelser mellan torfvens och kolens brännvärde och effektivitet, hvilka gjort, att vid den nutida tågdriften i Oldenburg torfeldningen icke mer anses tillfredsställande, utan blott kol användas.

Nu säger man: hvarför använda icke statens järnvägar här i Sverige torf? Jag vågar bestrida, att denna fråga hvilat på en riktig förutsättning, ty enligt 1904 års statistik öfver bränsleåtgången vid statens järnvägar — hvilken statistik är den sista, som i det afseendet finnes uppgjord — åtgick det året 316,000 ton engelska stenkol, 63,000 ton svenska stenkol och 7,294 ton torf, förutom en liten post briketter. Däraf torde kammaren finna, att statens järnvägar visst icke, som här blifvit sagdt, undanskjutit frågan om användande af torfbränsle, utan att de inom den gräns, som varit möjlig utan rubbning af den reguljära trafiken, användt torf i en viss utsträckning. Jag vill icke afgöra, huruvida de användt den i tillräcklig utsträckning, men man kan icke säga, att de icke alls användt torf, och att de således icke sökt skaffa sig tillfälle att bedöma, i hvad mån torf kan användas eller icke.

Om jag nu går ifrån själfva bränslefrågan och frågar mig, hvad det är för nya åtgärder, som motionären här begärt för att få torfven bättre använd och tvingad in vid statens järnvägar, så finner man, att han tänkt sig saken så, att om man finge bygga torflador vid statens järnvägsstationer på järnvägarnes bekostnad, skulle torf-industrien därigenom gynnas, enär järnvägarna då skulle komma att använda mera torf. Jag hemställer emellertid till kammaren, om det är att gå rätta vägen, att man, innan detta torfbränsle blifvit erkänt

såsom i någon större utsträckning användbart, skulle fatta beslut om att bygga lador för att där härbergera denna torf? Är icke detta en oriktig väg? Ja, säger motionären, om icke dessa lador finnas, ha torftillverkarne icke någon möjlighet att lägga upp torf — till det behöfver man ladorna. Men har verkligen den ärade motionären tänkt på, hvilka komplikationer och svårigheter detta skulle medföra? Statens järnvägar skulle bygga ladorna och anskaffa marken samt inleda spår dit för transport af den torf, som de möjligen sedan kunde finna sig icke kunna använda för eget behof. Det är ju mycket bra, att den enskilda industrien skulle ha fördel af att ladorna komma till stånd, men då är det väl också meningen, att denna industri skall bygga dessa lador och där härbergera torfven. Eller är det meningen, att staten först skall köpa torfven och lägga upp den för att sedan sälja den till den enskilda industrien?

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Jag kan icke finna annat, än att man här står inför en oreda, som enligt mitt förmenande skulle mycket illa passa tillsammans med alla de noggranna restriktioner, som måste finnas i fråga om leveranser till statens järnvägar. Man måste väl först vara på det klara med, om det bränsle, hvarom här är fråga och som man vill härbergera i dessa lador, ännu så länge kan framställas i det skick, att statens järnvägar kunna begagna sig däraf i den utsträckning, att de verkligen behöfva så stora leveranser af torf som de, för hvilka dessa lador äro afsedda — man bör således ha reda på, att det verkligen skulle vara statens järnvägars torf, som där blir upplagd.

Nu säger motionären vidare, att erfarenheten från andra länder talar för att torf mycket väl låter sig användas såsom bränsle, och han vill tvinga fram en dylik användning äfven här i landet genom att bygga lador å statens järnvägars områden. Huru förhåller det sig nu med den saken i utlandet? Jo, där äro åtgärder vidtagna, som enligt mitt förmenande äro tillräckligt effektiva för att, om de utfallit såsom herr Lithander önskade, de skulle hafva konstaterat torfvens användbarhet. Men det är icke så. Jag har just från Holland, som herr Lithander i sin motion nämner såsom det land, där torf användes i stor skala, erhållit en skrifvelse från nederländska statsjärnvägarna, daterad den 8 mars 1906, och där säges: »enligt eder önskan få vi meddela, att torf icke användes af härvarande järnvägsförvaltning såsom bränsle för lokomotiv». Från Hollandische Eisenbahngesellschaft, Amsterdam, har jag en skrifvelse af den 10 mars 1906, i hvilken säges, »att torf icke användes för lokomotiv vid denna förvaltnings järnvägar och icke heller, såvidt det är denna förvaltning bekant, af andra holländska järnvägar». Dessa järnvägar begagna sig således icke af torf, såsom här blifvit påstådt.

Nu har man här i sin ifver att gå motionärens önskingar till mötes, velat framhålla, att, om Riksdagen skulle, på sätt statsutskottet här föreslagit, afslå denna motion på grund af dess beskaffenhet, man därmed skulle visa, att man icke ville respektera den Riksdagens skrifvelse, i hvilken Riksdagen begärde, att alla möjliga ansträngningar skulle göras för att bringa torfven till användning, och det skulle icke taga sig bra ut, att man icke ville bygga dessa torflador. Jag kan ej förstå denna jämförelses riktighet. Jag kan ej finna

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.

(Forts.)

annat, än att Riksdagen fortfarande stöder sig på sin förut uttalade åsikt, att man bör gå försiktigt till väga, huru önskligt det än är att använda torf. Man får ej sammanblanda önskvärdheten af att torfven användes med att järnvägarna skola skötas på ett ekonomiskt sätt och endast med stor försiktighet böra använda detta bränsle. Jag skall ej inlåta mig i svaromål på den kritik, som den siste talaren framställde angående de villkor, som järnvägsstyrelsen uppställt för mottagande af torf. Han behagade jämföra detta med det sätt, hvarpå järnvägsstyrelsen mottager andra bränslematerial. Alla, som sysselsatt sig med mottagande af torf, såväl för industriella ändamål som för lokomotiveldning, måste erkänna, att torfven är af så olika beskaffenhet, att det är omöjligt att jämföra den med vare sig kol eller ved. Variationerna äro så stora, att man måste, såsom den siste talaren upplyste, göra noggranna restriktioner i afseende å kvaliteten vid mottagandet. Jag tror, att man ej kan lägga järnvägsstyrelsen detta till last. Jag kan förstå, såsom jag redan förut sagt, att för den stora mängden intresserade tillverkare af torf här i landet vill man söka afnämare. Men man kan väl icke begära, att afnämare skola träda fram, innan den vara, som skall användas, är först och främst af den beskaffenhet, att den öfver hufvud taget kan användas, och dessutom sådan, att den kan användas särskildt för det ändamål, som här är i fråga. Jag tror, att här gäller det att icke genom att bifalla ett sådant förslag som detta trots all välvilja för torfven — hvilken välvilja hvilar på mycket orediga grunder — på något sätt försvaga den regelbundna gång, som vi lyckats åstadkomma vid våra statsjärnvägar. Och jag tror också, att man icke bör tvinga järnvägsstyrelsen till åtgärder, om hvilka det redan yttrats, att styrelsen med bästa vilja i världen ej kunnat komma längre än den gjort. Om man tvingar järnvägsstyrelsen in på den omvägen att använda sådant bränsle, kan det befaras, att, om den rusar i väg, det kan vara fara för den reguliära trafiken och således leda till skada för landet i flera afseenden, lika viktiga som denna bränslefråga.

Hvad skulle en återremiss tjäna till i afseende å detta förslag? Skall statsutskottet möjligen se till, om det är möjligt att få billigare lador? Eller att försöka, utöfver hvad motionären redan gjort, reda upp, huru dessa lador skulle kunna på samma gång användas för järnvägarnas och industriens behof? Skulle verkligen en skrivelse till Kungl. Maj:t behövas för att ytterligare påpeka hvad Riksdagen redan år 1902 framhöll, eller önskvärdheten af att torf användes i så stor skala som möjligt? Och därtill skulle man taga anledning af detta förslag om några torflador! Jag kan ej alls förstå gagnet häraf. Vill man saken, så tror jag, att den diskussion, som nu förts i kammaren om önskvärdheten att i största utsträckning använda torf och som visar, att Riksdagen nu har samma uppfattning som år 1902, bör vara alldeles tillräcklig för att ådagalägga, att Riksdagen bibehåller sitt intresse för frågan. Men det sker visst icke genom sådana åtgärder, som här föreslagits. Jag får uppriktigt säga, att jag vet icke hvad statsutskottet skulle åstadkomma efter en återremiss, då det ej fått några grunder för denna återremiss, hvilkas

anhängare helt och hållet sammanblanda intresset för detta bränsle med intresset för att statens järnvägar oberoende däraf skola regelbundet trafikeras.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Odelberg, Theodor: Äfven med risk att erhålla en admonition af utskottets ordförande för att jag uppehåller kammarens tid med en så obetydlig sak som dessa sex torflador, kan jag ej underlåta att yttra några ord. Jag skall dock icke upptaga tiden så länge som han själf gjorde. För mig är innebörden af denna fråga af långt större betydelse än de många lagförslag, som komma efter på föredragningslistan och för hvilka han ömmade så mycket.

Jag vill ej säga, att statsutskottet visat brist på god vilja, ty då kunde jag också få en admonition, som herr Lithander fick, men jag kan ej underlåta att påstå, att statsutskottet visat brist på förståelse af den s. k. torffrågan. Om vi se på utvecklingen af denna fråga under de 40, 50 sista åren, skola vi finna besannad den ofta hörda satsen, att svenska folket är trögt, men fullt af hetsigheter. För hvarje gång priset på kol stigit i någon afsevärd grad på den engelska marknaden, har nationalkänslan flammat upp och man har börjat att blifva angelägen om att tillgodogöra sig de så kallade slumrande miljonerna och skaffa sig ett inhemskt bränsle och göra sig oberoende af utlandet. Torffabriker hafva i mängd anlagts och afsättningen har gått bra så länge kolprisen varit höga, men sedan dessa sjunkit, har afsättningen så småningom upphört och de personer, som satt in sina pengar på dessa företag, hafva förlorat dem. Då stenkolsprisen i slutet af 1890-talet ånyo stego till en ganska afsevärd höjd, uppflammade ånyo begäret att anlägga torffabriker, och lärdomarne från förflytna år angående vanskligheten däraf voro glömda. Statsmakterna togo dock nu saken mer om hand. Torfingenjörer anställdes för att tillhandagå med råd och råd, direkta anslag beviljades, en lånefond bildades, men det bästa var att järnvägsstyrelsen, landets största afnämare af utländskt bränsle, ålades att genom försök utröna, huruvida ej torf skulle i afsevärd grad kunna användas vid statens järnvägar, vare sig för eldning i lokomotiv eller för att ersätta de stora kvantiteter ved, som inköpas årligen. Dessa försök företogs på tåg mellan Älvesta och Vislanda, och den berättelse häröfver, som afgafs af ingenjör von Friesen, lofvade mycket godt för framtiden. Det var ej underligt, att under sådana förhållanden intresset växte att anlägga torffabriker, allra helst som järnvägsstyrelsen med anledning af försöken uppträdde såsom afnämare af 40,000 ton. Men när de afgifna anbuden pröfvades, hade redan intresset för torfven svalnat och den kvantitet, som inköptes, blef jämförelsevis obetydlig. År efter år har denna kvantitet minskats, och nu förklarar järnvägsstyrelsen i den skrifvelse, som statsutskottet infordrat från styrelsen, att torf är obrukbar till lokomotiveldning. Är förhållandet verkligen så, hvilket dock strider mot de förut af järnvägsstyrelsen offentliggjorda försöken, blir följden ruin för många torffabriker, hvilka uppstått med beräkning på afsättning af sina fabrikat till statens järnvägar. Jag tror dock ej liksom statsutskottet

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.) blindt på järnvägsstyrelsen. Med god vilja skall torf kunna med fördel användas både till eldning af godslokomotiv och till uppvärmning af stationshusen. Finner emellertid järnvägsstyrelsen, att Riksdagen liksom statsutskottet godkänner dess uppfattning af torffrågan kan man vara förvissad om att styrelsen ej kommer att lägga så att säga två strån i kors för att bidraga till främjandet af den för vårt land så viktiga torffrågan. Och detta vill jag ej vara med om.

Det är på denna grund jag vill förena mig i yrkandet om återremiss, för att från statsutskottet få se ett utlåtande, bärande mer vittnesbörd än det föreliggande om förstäelse af torffrågan.

Herr Tamm, Hugo: Jag skall be att med anledning af hvad herr Odelberg sagt få yttra några ord. Det är en helt naturlig sak, att när en vara är billig, så köper man den, men kan man ersätta den med en ännu billigare, så tager man den senare. Hela frågan gäller: Hvarför skall man just fordra, att järnvägsstyrelsen skall offra sig för torfven? Vill Kungl. Maj:t för inköp af torf anslå en viss summa, så låt Kungl. Maj:t göra det. Faktiskt har järnvägsstyrelsen år 1903 på förfrågan sagt, att 42,100 ton kunna förbrukas för lokomotiveldning, under förutsättning att god torf levereras och att transportkostnaderna icke blifva för stora. Det är det uttalande, som järnvägsstyrelsen gjort. Sedan har det visat sig, att af den torf, som levererades, fanns det sådan, som höll ända till 40 procent vatten. Skulle järnvägsstyrelsen också taga den? Järnvägsstyrelsen kan väl åtminstone icke hafva skyldighet att mottaga annat än *fullgod* torf, d. v. s. sådan, som den kan använda, och det är alldeles säkert — jag skall ej besvära kammaren med detaljer — men såvidt jag kan begripa, har järnvägsstyrelsen beviljat ganska betydliga förmåner vid torfleveranserna. Dessa förmåner utgå visserligen icke i kontanta penninganslag, men äro dock med säkerhet sådana, att de premiera transporterna vid direkt jämförelse med stenkol. Vill nu verkliga Riksdagen, att torfven skall premieras — näväl, gå då in till Kungl. Maj:t och begär, att järnvägsstyrelsen får en viss summa att försöka med, så långt den räcker. Men så länge det uttalande står kvar, som gjordes af den regering, i hvilken den föregående talaren satt, eller att järnvägsstyrelsen skall använda torf *endast i den mån den icke ådrager järnvägarna afsevärd förlust*, kan järnvägsstyrelsen ej handla på annat sätt, och skall en ändring häri vidtagas, så får allt Kungl. Maj:t göra en ny tolkning af ordet »afsevärd», så att styrelsen vet hvad den skall rätta sig efter. Oupphörligt säges det, att järnvägarna icke lämna tillräckliga inkomster, men ändock skall man lägga till sådana påhäng, det ena efter det andra, sänka frakterna, införa zontariff och höja aflöningarna samt dessutom lägga torfven på järnvägsstyrelsen. Och så säger man ändå: det är förfärligt dåliga järnvägar, som vi ha, att de icke gifva någon inkomst! Jag kan ej se annat, än att vill man att järnvägarna skola taga hand om torfven, så låt dem få en summa att göra det med, men hittills kan jag ej se annat, än att järnvägsstyrelsen har hållit sig inom de af Kungl. Maj:t bestämda gränserna.

Jag kan ej begripa hvad statsutskottet skall göra i händelse af

en återremiss annat än att införa torfindustriföreningens skrivelse och järnvägsstyrelsens skrivelse, hvilka jag önskar, att Riksdagen skulle slippa att se.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Herr Lithander: Jag skall endast med några ord ånyo påkalla kammarens uppmärksamhet. Jag tillät mig på förmiddagen att vördsam samt framställa till herr Tamm en fråga. Den har herr Tamm emellertid icke besvarat, trots att han behagade offra många ord på saken och t. o. m. många, som ej tillhörde densamma. Jag tillät mig nämligen en fråga i afseende å det system, som nu förordas af statsutskottets ordförande och nyss förut af en annan statsutskottsledamot, nämligen att man ej skall bygga förvaringsrum för brännstoff, förrän den är inköpt — jag tillät mig nämligen fråga, hvar sommarens tillverkning af torf skall förvaras under vintern, om det ej finns lador? Och detta har herr Tamm naturligtvis icke kunnat svara mig på. Herr Tamm har stött sig på att jag på något ställe påstått, att det ej finns god vilja. Det är möjligt, att jag sagt så, men det har då ej skett i någon elak afsikt. Det har då skett endast därför att jag ej förmärkt, att den goda viljan omsatts i handling. Och om man ej ser något prof på att sådan finnes och verkar, så är det rätt förlåtligt, om man drager i tvifvelsmål, att någon god vilja öfver hufvud verkligen existerar. Hvad angår herr Tamms goda vilja för denna industri och för industrien i allmänhet, skall jag ej tillåta mig att uttala något omdöme, ehuru jag har min bestämda åsikt därutinnan, men hvad järnvägsstyrelsens goda vilja beträffar, så har styrelsen ju visat prof på arten däraf i sina handlingar — handlingar, som äro kända öfver hela landet och som verkligen icke äro högt skattade. Dess stora och många förevändningar, när det gällt att köpa torf, äro genomskådade, och de hafva, tror jag, här fått sin dom. Man har ju för längesedan anställt profkörningar och profeldningar. Man har fört protokoll däröfver, och det har af en föregående järnvägsstyrelse framhållits, huru goda resultat de visat, enär godståg med torfeldning pågått långa vägar. Jag känner från säkert håll, att under det sista året har man erbjudit statens järnvägar torf till sådant pris och af så utmärkt beskaffenhet, att järnvägen kunnat med fördel inköpa och använda den. Således borde det vara svårt för järnvägsstyrelsen att förklara och försvara åtgärder, som strida mot de undersökningar, som äro gjorda, och som strida mot de priser, som enligt hvad känt är varit gällande.

Men låtom oss nu tänka, att vi alldeles befriade järnvägsstyrelsen från att använda torf *på lokomotiven*, beträffande hvilka man ej alls gör något för att inrätta dem med andra eldstäder, böjbara och sänkbara, ehuru det är alldeles gifvet, att det fordras andra eldstäder för att bränna torf än stenkol.

Om, säger jag, man nu på grund af sådan uraktlåtenhet ej ville med bestämdhet säga, att torfven är användbar för att drifva lokomotiv, utan befriar den nuvarande järnvägsstyrelsen från lokomotiveldning med torf, så kan man dock med största bestämdhet säga, att torfven är användbar och lämplig för väntsalar och andra järnvägens lokalers uppvärmning. Järnvägsstyrelsen har emellertid äfven fått

Om upp-
förande af
torrflador vid
vissa af
statens järn-
vägssta-
tioner.
(Forts.)

sig ålagdt att där använda torf, men järnvägsstyrelsen har trotsat och ingalunda åltydt denna befallning. Det är därför sannerligen ingen orättvis förebräelse, som gjorts mot styrelsen, och jag tycker, att herr ordföranden i statsutskottet skulle ej taga saken så hett och anse, att någon annan väckt storm och strid i denna fråga, som han behagade uttrycka sig, ty då man vill förhindra själfva saken, såsom här är gjordt, och endast hänger upp sig på formaliteter, hvilket tydligt visar, att man ej vill själfva saken, då är man väl kanske själf i icke så oväsentlig grad saker till den strid, som uppstått.

Saken är nu så omdebatterad, att man nog har klart för sig, huru den ligger, och så länge den omtalade goda viljan icke visas mer i handling än hittills, inser jag mycket väl, att den goda förståelse, som äger rum mellan järnvägsstyrelsen och statsutskottet, icke gifver någon förhoppning om en snar ändring till det bättre af de nuvarande förhållandena. Jag skall därför anhålla att få afstå från mitt yrkande på bifall till min motion och i stället yrka återremiss. Man har sagt, att ingenting kan uträttas med en återremiss. Det är möjligt, men jag tycker, att det skulle vara fördelaktigt för statsutskottet att genom en återremiss få tillfälle att visa, att det behandlat denna fråga så som man verkligen haft rättighet vänta af statsutskottet. Såvidt icke några andra yrkanden framställas än de som redan gjorts, skall jag be att få förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Benedicks: Jag vill endast säga, att jag afstår från mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Tamm, Hugo: Jag tror ändå, att man i detta fall varit något orättvis. Då nu motionären yttrat sig om järnvägsstyrelsens obenägenhet med afseende å dessa torrflador, så är ju detta *en* sak, men däremot kan jag åberopa, att järnvägsstyrelsen har i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrift successive anskaffat s. k. spaltugnar och andra torfeldningsapparater att insättas i expeditiionslokalerna. Detta har pågått och pågår fortfarande undan för undan.

Hvad nu uppbyggandet af dessa torrflador beträffar, så förmodar jag, att så snart det kan levereras något så när god och användbar torf, så kommer det att gå alldeles på samma sätt som med stenkolen. Herrarna se ju utaf ett betänkande, som hvarje år passerar Riksdagen, att nya kolboxar anordnas för kolleveranserna.

Det orätta här ligger, såsom jag sagt, däri, att man, *innan* torfbränslet är färdigt, vill forcera fram det för användning i en af de finaste och ömtaligaste industrierna. Är det då icke naturligare, att man väntar med detta och i stället drifver fram det för Sverige så viktiga torfbränslet för användning i sådana industrier, som kunna tillgodogöra sig detsamma för frambringande af värme, för frambringande af elektricitet och dylikt? Här föreligger en kungl. proposition, i hvilken förekommer ett uttalande af järnvägsstyrelsen, att en af de viktigaste användningarna för torfven är att, där ej vattenfall finnas, med torfbränslet frambringa den elektriska kraften. Härigenom undvikes ju någon längre transport af denna relativt

lätta vara. Detta är den naturliga användningen, men icke bör man ställa allt på hufvudet för att få fram en försäljning till järnvägarna, när torffabrikanterna sagt, att de äro alldeles oberoende af järnvägarna. Hvarför skall man tvinga järnvägsstyrelsen att i sin fina trafik använda ett sådant ämne som detta? Vi hafva väl ändå tusen användningar för detta torfbränsle, hvilka det är skäl att först uppmuntra. I sinom tid skall säkert denna industri utveckla sig på ett sådant sätt, att jag i likhet med herr Lithander kan känna mig öfvertygad om att kolbränslet kan användas äfven för järnvägsdrift. Att den tiden kommer, då industrien nått en sådan utveckling och fullkomning, må vi ju hoppas och tro.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Jag anhåller fortfarande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Billing: Såsom vågorna hafva gått under denna diskussion, förstår jag lätt, att förslaget om återremiss skall vara tilltalande för många, men jag hemställer ändå till herrarna, om en återremiss här kan vara lämplig. Motionen innebär förslag om uppbyggande af torflador, men såvidt jag kunnat följa diskussionen, har man ganska allmänt lämnat talet om torflador, således det, som motionen afser. Och när man skolat angifva, i hvilket syfte man vill hafva en återremiss eller i hvilket syfte ett nytt uttalande från statsutskottet bör gå, så har, såvidt jag förstår, detta legat alldeles utanför själfva motionen om torflador. Såvidt jag kunnat följa diskussionen, har densamma gått ut på att man vill hafva en skrifvelse till stånd med en anmaning till järnvägsstyrelsen att i allmänhet intressera sig för torfindustrien. Mig förefaller det, som om en återremiss på basen af här föreliggande motion icke blifvit motiverad af de yttranden, som här förekommit, och att en återremiss därför icke är lämplig.

Herr Odelberg, Theodor: Jag skall blott med anledning af den siste ärade talarens yttrande be att än en gång få angifva den ståndpunkt, som förmått mig att ansluta mig till yrkandet om återremiss. Då, enligt hvad i betänkandet yttras, »utskottet icke tilltror sig att, i strid mot hvad järnvägsstyrelsen sålunda anför, förordna bifall till motionen», så har detta naturligtvis till en början berott därpå, att motionären föreslagit endast 6,000 kronor för uppförande af torflador, under det att järnvägsstyrelsen säger, att de icke kunna byggas för mindre än 25,000 kronor, och då har statsutskottet icke velat ingå i någon pröfning om hvem som har rätt. Och därom torde ej vara något att säga. Men vidare säger statsutskottet om motionen, att den »hvilat på den förutsättningen, att redan nu torf i större utsträckning skulle kunna med fördel ersätta stenkolk såsom bränsle för järnvägsdrift». Således har statsutskottet strukit under och gillat järnvägsstyrelsens åsikt, nämligen att man icke kan använda torfbränsle i någon större utsträckning, vare sig det gäller järnvägsdrift eller eldning af stationsbusens väntsalar. Gillar Riksdagen denna järnvägsstyrelsens och statsutskottets uppfattning, blir följden, enligt min åsikt, att järnvägsstyrelsen hädanefter ej kommer att köpa en ton torf, och således de fabriker, som tillkommit på grund af samma styrelsens braskande löften om stora torfinköp, att gå under.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Jag har så mycket hellre biträdt yrkandet om återremiss, som jag är öfvertygad om, att med god vilja skulle betydande kvantiteter torf kunna användas såväl till framdrifvande af godslokomotiv som för uppeldande af järnvägarnas stationshus.

Herr Fränckel: Jag kan icke ansluta mig till förslaget om återremiss, ty det skulle ju egentligen då gälla, att utskottet skulle få en annan uppfattning i afseende å klämman, under det att motiveringen häraf icke beröres. Men kan klämman verkligen blifva en annan efter den diskussion, som här i kväll förevarit? Är det någon i kammaren, som efter denna diskussion är beredd att anslå 48,000 kronor eller något dylikt till att bygga torflador vid statens järnvägar? Det tror jag icke, utan jag föreställer mig, att klämman blir densamma, nämligen att man icke kan förorda herr Lithanders motion rörande uppförandet af dylika torflador.

Det skulle således vara motiveringen, som afses med yrkandet om återremiss, men herrarna hafva hört, att den ärade motionären till och med själf satt i fråga, huruvida torf såsom bränsle redan nu är fullt användbar till lokomotivdrift, och han sade, att när järnvägsstyrelsen icke vill göra detta, så kan den åtminstone för eldning af sina väntsalar och för andra eldningsändamål använda torf. Ja, men nu är icke järnvägsstyrelsen den enda myndighet i landet, som har sådana behof. Detta gäller ju icke blott järnvägsstyrelsen, utan flera andra institutioner, och därom har också Kungl. Maj:t gått i författning, ty Kungl. Maj:t har förordnat, att flera ämbetsverk skola på prof använda torf och därefter inkomma med rapporter om huru försöken utfallit. På detta sätt tror jag, att saken skall arbeta sig fram.

Nu sade den siste talaren, att utskottets motivering, där det heter, att »utskottet icke tilltror sig att, i strid mot hvad järnvägsstyrelsen sålunda anført, förorda bifall till motionen», endast skulle afse kostnaden för dessa torflador. Nej, det gäller här icke kostnaden, utan utskottet har icke velat tillstyrka Riksdagen att i frågans nuvarande skede yrka något vidare i afseende å torfvens användande till järnvägsdrift. Jag kan således omöjligen biträda den uppfattningen, att, därför att kammaren icke finner sig kunna förorda uppförandet af torflador, kammaren därmed skulle hafva förklarat, att försöken med torf såsom bränsle icke fortfarande böra drifvas fram så långt som möjligt.

Jag yrkar fortfarande bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Håkanson: Statsutskottets ärade ordförande sade, att han i likhet med herr Lithander skulle blifva glad, när den dagen randades, då fullgodt torfbränsle funnes att tillgå. Jag kan då verkligen icke förstå, hvarför han kan så energiskt motsätta sig en utredning, huruvida staten icke skall göra ytterligare en jämförelsevis liten uppoffring till de många, som den redan förut har för detta ändamål gjort.

Grefve Hamilton: Jag föreställer mig, att hela den debatt, som i dag ägt rum i denna fråga, gäller icke några torflador, utan i

stället den järnvägspolitik, som under årtionden bedrifvits inom kungl. järnvägsstyrelsen, hvilken styrelse kanhända tagit alltför starkt intryck af den järnvägspolitik, som är rådande i statsutskottets riksgäldsafdelning. Man fruktar helt säkert för att genom ett bifall till utskottets förslag stödja denna järnvägspolitik.

Om uppförande af torflador vid vissa af statens järnvägsstationer.
(Forts.)

Här äro två strömningar, som göra sig gällande i Riksdagen. Den ena är, att statens järnvägar skola gifva stora inkomster, och den andra är, att järnvägarna skola understödja handel och näringar och därigenom öka landets skatteobjekt. Det är den andra strömningen, som enligt mitt förmenande öfverensstämmer med den riktiga järnvägspolitiken. Ty Riksdagen har icke beviljat miljontals kronor till anläggande af järnvägar i landet för att däraf hafva 4 å 5 procent i inkomst, utan Riksdagen har gjort det för att utveckla landet i dess helhet.

Jag tror icke, att det gagnar något att yrka afslag å utskottets förslag, ty hela frågan är alltför liten. Det är icke det vi vilja. Det gäller icke torfladorna, utan det är en helt annan riktning inom järnvägspolitiken, som bör komma till synes hos järnvägsstyrelsen med understöd af detta järnvägsråd, till hvilket vi hyst så stora förhoppningar, men hvars inflytande i järnvägsfrågor vi åtminstone hittills icke haft någon kännning af. Jag skall emellertid be att få försöka lösa frågan därmed, att jag yrkar bifall till utskottets förslag med ogillande af motiveringen.

Herr Lithander: Blott ett par ord. Då herr Fränckel alldeles oriktigt refererat mitt yttrande och ville tolka detta såsom ett erkännande af att torfven icke kan användas å lokomotiv, hvilket jag bestrider, så kan jag icke underlåta att här inlägga en protest mot denna tolkning. Jag anmärkte, att om järnvägsstyrelsen genom uppgifter, som ingen kan kontrollera, kan komma undan att använda torf vid lokomotivdrift, så bör den icke kunna slingra sig ifrån att använda torf för eldning i väntsalar och andra lokaler.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande föreläge följande yrkanden: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att utskottets hemställan skulle bifallas, men med ogillande af motiveringen; och 3:o att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 45.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 31 sistlidne mars och den 3 innevarande april bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 79, angående höjning af anslaget till justitieombudsmans-expeditionens och tryckfrihetskommitténs expenser;

n:o 80, angående reglering af aflöningen för vaktmästaren vid Riksdagens hus, samt

n:o 81, angående konstnärlig dekorering af kamrarnas plenisalar i det nya riksdagshuset,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 31 nästlidne mars och den 3 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 33, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af strafflagen, lag angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum, lag angående villkorlig frigifning, lag angående villkorlig straffdom samt lag angående ändrad lydelse af 1, 2, 4, 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, dels ock en i anledning af denna proposition afgifven motion.

I proposition n:o 49, af den 2 februari 1906, hvilken blifvit af båda kamrarna till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga i utlåtandet införda förslag till:

- 1) lag angående ändring i vissa delar af strafflagen;
- 2) lag angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum;
- 3) lag angående villkorlig frigifning;
- 4) lag angående villkorlig straffdom; samt
- 5) lag angående ändrad lydelse af 1, 2, 4, 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en till utskottet hänvisad, inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 142, i hvilken herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *E. A. Leksell*, *E. C. Kropp* och *N. A. Nilsson* i Malmö — med erinran, att uti ifrågavarande proposition föreslagits bland annat sådan ändring af nu gällande strafflag, att de så kallade korta frihetsstraffen skulle kunna skärpas med hårdt nattläger och mörkt enrum — hemställt, att Riksdagen, med bifall i öfrigt till Kungl. Maj:ts proposition n:o 49, måtte vidtaga den ändring i sagda proposition, att bestämmelserna om straffskärpningarna hårdt nattläger och mörkt enrum bortföle.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Sjöerona, som yttrade: I afseende å föredragningen tillåter jag mig vördsamt hemställa, att punkten 2 måtte föredragas först och därefter punkten 3, sedan punkten 1 och därefter punkten 4, detta af den anledningen, att uti de under punkten 1 intagna lagförslagen förekomma bestämmelser, som bero af att lagarna under punkterna 2 och 3 äro antagna. Vidare hemställer jag, att hvarje lagförslag må föredragas paragrafvis med ingress och rubrik sist, att förslagets text ej må uppläsas i andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres, att vid behandlingen af 1 § i hvarje lagförslag öfverläggningen må få omfatta förslaget i dess helhet samt att, för den händelse något förslag kommer att i vissa delar återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar af lagförslaget, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 2.

*Lagförslag
angående
villkorlig
frigifning.*

Utskottet hade af angifna skäl hemställt, att Riksdagen, under förklarande, att det i föreliggande proposition innefattade förslag till lag angående villkorlig frigifning icke kunnat i oförändradt skick godkännas, ville i anledning af propositionen för sin del antaga förslag till lag angående villkorlig frigifning, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Utskottets förslag till lag angående villkorlig frigifning.

1 §.

Herr Afzelius: De lagförslag, som här föreligga, beteckna tillsammans ett framsteg, ett stort framsteg. De realisera, kan man säga, en och samma tanke. Hvilken är denna? Den kan betecknas såsom ökad individualisering i straffrättskipningen. De innefatta ett steg vidare, ett betydande steg vidare på den väg, som man inslog, när man i strafflagen införde latitudsystemet. Det är icke endast den

*Lagförslag
angående
villkorlig
frigifning.
(Forts.)*

yttre brottsliga gärningen, man bedömer, utan personen; brottslingens person träder i förgrunden, och man tager hänsyn till denna såväl vid själfva straffdomen som vid straffets verkställighet. Det förra gäller med afseende å skärpningsdomen — då man dömer till skärpning af det normala straffet — och det gäller med afseende å de villkorliga domarna, där man gifver anstånd med straffet. Det senare — att man tager hänsyn till brottslingens person vid straffets verkställighet — det gäller vid den villkorliga frigifningen. Allt detta är ju uppenbart riktigt. Människorna äro nu en gång icke exemplar, utan de äro individer; bland brottslingarna kan man urskilja olika typer, som icke böra och icke få på samma sätt behandlas, om straffet skall motsvara sitt ändamål. Detta är otvifvelaktigt riktigt. Men denna lagstiftning, detta sätt att gå till väga ställer högre kraf på dem, som hafva att tillämpa bestämmelserna; det blir en svårare, mera grannliga uppgift än den, som förut ställdes på dem. Och man frågar sig då: Kunna vi här i Sverige lösa dessa uppgifter, kunna vi lösa dem väl?

Hvad angår den villkorliga domen, frågar man sig: Besitter den svenske underdomaren, den svenska domstolsorganisationen förutsättningarna för den fina människopröfning, som den villkorliga domen kräver? Jag vågar icke besvara den frågan med ett obetingadt ja. Tvärtom är jag öfvertygad, att åtminstone i början, under en öfvergångstid, tillämpningen af denna lagstiftning skall blifva tämligen ojämn. Och jag kan icke neka, att ojämnhet i lagtillämpningen är en brist; det innebär praktiskt ett brytande af den stora grundsatsen om likhet inför lagen. Men jag är öfvertygad om att denna ojämnhet skall kunna öfvervinnas, att det blott är fråga om en öfvergångstid.

Hvad den villkorliga frigifningen beträffar, är denna anordning lika riktig i princip som den är praktiskt klok. Men den måste tillämpas med mycken urskillning och den måste åtföljas af andra anordningar, om den verkligen skall blifva till gagn och icke till skada. Den får icke användas i andra fall, än där man har säker anledning att antaga en verkligt förändrad sinnesriktning hos den, som skall på detta sätt tills vidare frigifvas. Och den måste åtföljas utaf ett öfvervakande under denna så kallade prøfvotid, hvilket är på samma gång fullt effektivt och ändock icke hämmande för den frigifnessjälfverksamhet. Men framför allt, mina herrar, om denna anordning skall vara till gagn, fordras det, att den villkorligt frigitne under denna prøfvotid vid bemödandet att upprätta sig själf kan påräkna medmänniskors stöd och hjälp. Jag är icke säker om att allt hvad som behöfver göras, för att denna anordning skall lända till allt det gagn, som därmed kan vinnas, ännu är i vårt land gjordt, men jag hoppas, att det skall komma att göras.

I det reformprogram, som Riksdagen i denna fråga utstakade och som ligger till grund för dessa lagförslag, fanns också en punkt om de kortvariga frihetsstraffens reformering. I viss mån har nog detta också skett genom dessa bestämmelser om skärpning. Dessa bestämmelser angå endast de frihetsstraff, som *omedelbart* ådömas. Men, mina herrar, den stora mängden af frihetsstraff utgöres icke af sådana, som

omedelbart ådömas, utan det är de frihetsstraff, som åläggas såsom förvandlingsstraff, dessa tusen och åter tusen af bötesfångar, som »sättas in», då de icke kunna betala dem ådömda böter. Detta straff, förvandlingsstraffet, det står kvar likadant som det har varit, lika hjälplöst och lika otillfredsställande. Och det borde man kunna vara ense om, att så kan det icke och så får det icke förblifva. Ty det inverkar nedsättande och förlamande på hela straffsystemet. Därmed har jag emellertid icke på något sätt velat uttala klander mot Kungl. Maj:ts regering för att något förslag i sådant afseende nu icke framlagts. Ty vägen till en förändring af förvandlingsstraffen måste hafva till utgångspunkt själfva bötesstraffets reformering; först måste detta straff blifva riktigt afpassadt efter förhållandena. Och den frågan ingick aldrig i programmet och den kunde icke nu utan vidare upptagas — den är därtill alltför omfattande och svår.

Alltså: de föreliggande förslagen innebära något godt, de innebära ett framsteg. Vi tillgodogöra oss härmed den erfarenhet, som i andra länder redan är vunnen; och därom är icke annat än godt att säga. Ty det finnes ingen del af lagstiftningen, som är mera kosmopolitisk än straffrätten. Den är allmänt mänsklig till sin natur. Men hvad jag velat säga är, att man icke skall tro, att i och med det att dessa förslag blifva upphöjda till lag allt är väl bestämdt. Jag menar, att allt — eller åtminstone det huvudsakliga — kommer an på tillämpningen. Och jag vill tillika betona, att denna lagstiftning alldeles icke kan betraktas såsom någon slutpunkt. Den fordrar ovillkorligen, att man fortsätter och går vidare till ytterligare omdaning af strafflagen. Men man torde också kunna säga, att det här är fråga om ett fält, som är oändligt tacksamt; ty det finnes efter min öfvertygelse intet lagstiftningsområde, där det är lättare att förena eljest stridiga krafter till samverkan.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till den föredragna punkten.

Herr Berlin: Jag har begärt ordet för att med utgång från bestämmelserna i 9 och 10 §§ i föreliggande lagförslag få yttra några ord angående den ställning, som den villkorligt frigifne kommer att intaga under pröfvotiden. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke genom dessa bestämmelser den frigifne underkastats så många och delvis af tillsyningsmannens godtycke beroende inskränkningar, särskildt med afseende å vistelseorten, att han onödigtvis kommer att störas i sin lofliga verksamhet eller utsättas för allmän uppmärksamhet. Förhållandet är nämligen, att tillsyningsmännen fått sig tilldelade en mångfald olika åligganden och förpliktelser, som de icke kunna utan sträng kontroll nöjaktigt fullgöra. Men denna kontroll synes mig under många förhållanden kunna blifva sådan, att den hindrar hvad man genom den villkorliga frigifningen velat befordra. Meningen med denna frigifning är ju den, att, om den dömden under fängelse-tiden visat sig äga förutsättningar för att, om han kommer på fri fot, kunna återinträda i samhället, han skall få göra ett försök därtill. Men då har, synes det mig, man icke bort så anordna ledningen och öfvervakandet af tillsynen öfver den frigifne, som om alla dessa

*Lagförslag
angående
villkorlig
frigifning.
(Forts.)*

*Lagförslag
angående
villkorlig
frigifning.*
(Forts.)

förutsättningar bortfallit i och med det, att han lämnat fängelset. Det vill förefalla, som om på det sätt, hvarpå tillsynen blifvit enligt förslaget anordnad, man velat försätta den villkorligt frigifne i samma ställning, som enligt den gamla lösdrifvarestadgan intogs af lösdrifvare, som varit straffade för brott. Nämnda stadga tillkom på 1840-talet, då intresset för humanitära åtgärder till de straffades återupprättelse icke ännu var synnerligen stort. Det visade sig därför, att dess bestämmelser lade stora hinder i vägen för detta intresse, då det längre fram sökte göra sig gällande. Det är naturligtvis icke min mening att göra något yrkande om ändring af förslaget i nu anmärkta hänseende, men jag har velat uttala mina betänkligheter mot en tillsyn, så anordnad, att, då en straffånge försattes i frihet för att tillfälle skall beredas honom att visa, att han vill och kan rätt begagna sig af denna frihet, man underkastar honom en så sträng kontroll, att den första känsla han erfar är den, att han icke är fri.

Herr Wieselgren: Ja, det är nog så, som de båda föregående talarne hafva erinrat om, att hvad man här vill vinna, det är icke vunnet endast därigenom, att man antager de här föreslagna lagarna. Den senaste talaren särskildt betonade faran af de bestämmelser, som möta särskildt i 8 och 9 §§ i det nu föredragna lagförslaget, och hvad han yttrade därom, att den villkorligt frigifne i detta lagförslag blir behandlad på samma sätt som lösdrifvare enligt lösdrifvarelagen, synes mig vara mycket sant. Däri ligger också den största risken för att icke detta lagförslag kommer att medföra så lyckliga följder, som man gärna ville vänta. Inom kommittén gjorde sig samma betänkligheter gällande och föranledde ett förslag, att de villkorligt frigifnes fortsatta begagnande af sin frihet skulle göras beroende af bestämmande från fängvårdsstyrelsen. Kommitténs syfte härmed var tydligt. Den såg mer på den humanitära än på den formella anordningen, såg främst på det syfte, man ville vinna med reformen. I högsta domstolen gjordes åter anmärkning från *formell* synpunkt mot kommitténs förslag i detta hänseende, och nämnda förslag har också fått vika för de här föreslagna bestämmelserna. Därmed har den villkorligt frigifnes ställning blifvit af mera prekär art, än den i annat fall kunde hafva blifvit. Det synes emellertid icke vara omöjligt, att tillsyningsmännen, på hvilkas kloka och grannliga beteende här så mycket kommer an, verkligen kunna visa sig motsvara de anspråk, som man från lagstiftarens sida på dem ställer. Jag anser i detta sammanhang det nära nog som en skyldighet att vitsorda, hurusom i mitt personliga sträfvande för, att frigifna fångar fortfarande skola kunna upprätthållas och hjälpas, jag icke någon gång förgäfvets vändt mig till deras forne åklagare, utan att, då jag bedt dessa om den hjälp, det stöd och den ledning för den frigifne, som kunnat behövas, sådant i hvarje fall gifvits och med lyckliga följder. Ehuru jag således visserligen erkänner, att betänkligheter i det anmärkta afseendet kunna vara ganska befogade, hyser jag dock den innerliga förhoppningen, att vederbörande tillsyningsmän skola veta att rätt uppfatta lagens anda, uppfatta den så, att icke dess åsyftade verkan blir tillintejord.

Det är ganska egendomligt, att de lagar, som nu läggas framför oss, i forna dagar under längesedan förgångna tider haft sina tydliga motsvarigheter här i vårt land. Hvad var det väl som gjorde, att den gamla 1600-talets metodik i fråga om frigifning och villkorlig dom icke kunde fortsättas? Jag skall icke för att härå svara gifva mig in på några juridiska subtiliteter — jag vill endast som min personliga öfvertygelse, vunnin genom studier af dåvarande förhållanden beträffande den villkorliga frigifningen, frambålla, att det var omöjligt då vidhålla den, därför att fångvården i de tiderna var så gränslöst dålig, att hvarje man i landet visste, att när en fånge åter försattes på fri fot, så var det all utsikt för att han kom ut vida sämre än han varit, då han började aftjänandet af sitt straff. Detta förhållande har emellertid numera blifvit ändradt. Till följd däraf att gemensamhetsfängelserna blifvit undanträngda af enrumsfångelser — särskildt genom lagförändringarna 1890 och 1892 — så hafva förhållandena blifvit så helt annorlunda, att man nu kan våga påstå sannolikheten vara större för att en fånge, som har vistats under någon *längre* tid i fängelset, kommer ut bättre än han var, då han kom in. Öfvertygelsen härom har också, om ock långsamt, utbredt sig i hela vårt land, och detta utgör också en anledning för mig att våga tro, att det skall visa sig, att den hjälp och det bistånd, som den villkorligt frigifne måste kunna påräkna af allmänheten, icke heller skall honom förvägras.

*Lagförslag
angående
villkorlig
frigifning.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: Bland de lagförslag, som nu föreligga till pröfning, är detta om villkorlig frigifning det, om hvars goda verkningar jag för min enskilda del hyser de minsta förhoppningarna. Om jag skall vara alldeles uppriktig, kan jag till och med omtala, att jag i mitt underdåniga utlåtande öfver kommittéförslaget afstyrkte detta förslag, detta särskildt af det skälet, att jag befarade, att denna villkorliga frigifning skulle kunna gifva anledning till hyckleri. Då det nu emellertid bland alla dem, som intressera sig för vår strafflagstiftning och dess tillämpning, är en tämligen allmänt utbredd åsikt, att denna villkorliga frigifning utgör ett nödvändigt led i det system af lagar, som vi nu gå att antaga, så har jag låtit mina betänkligheter fara och instämt med utskottet i dess enhälliga tillstyrkande af dessa lagar.

Den andre talaren i ordningen riktade en anmärkning mot 9 §, som handlar om tillsyn öfver den villkorligt frigifne. Det kan icke förnekas, att det kan för honom vara ett visst obehag att vara underkastad denna föreskrifna tillsyn, men då han skall genomgå, så att säga, ett profår, kan man naturligtvis icke lämna honom alldeles utan tillsyn. Man måste väl på något sätt förskaffa sig möjlighet att följa honom med uppmärksamhet och tillse, om han verkligen uppfyller sina skyldigheter för att omsider efter proftidens slut kunna få vara fri från straffet. Enär emellertid denne talare icke framställde något bestämdt uttalande om den riktning, i hvilken en ändring borde ske, och icke heller gjorde något yrkande, kan jag icke inlåta mig i något vidare besvarande af hvad han anförde. Då icke heller någon annan talare framställt särskildt yrkande, skall jag endast tillåta mig att hemställa om bifall till den föredragna paragrafen.

*Lagförslag
angående
villkorlig
frigifning.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, godkändes den föreliggande paragrafen.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Punkterna 3, 1 och 4.

De af utskottet förordade lagförslagen godkändes, hvarjämte hvad utskottet hemställt förklarades i hvarje punkt besvaradt genom kammarens i afseende å det eller de i samma punkt behandlade lagförslag förut fattade beslut.

Om internering af alkoholister.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 31 sistlidne mars och den 3 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående internering af alkoholister.

Med föranledande af en inom Andra Kammaren af herrar *J. G. Pettersson* i Södertälje, *C. Wallis* och *E. Beckman* därom väckt motion, n:o 93, som till lagutskottets behandling öfverlämnats, hade utskottet uti nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till motionen, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, »att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i hvad mån föreskrifter må kunna meddelas i fråga om internering af alkoholister äfven mot deras vilja i för dem afsedda kuranstalter, samt, i fall utredningen därtill gifver anledning, för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.»

Herr Jonsson: Den hemställan, lagutskottet nu gjort, är densamma, som utskottet gjorde vid föregående riksdag, då kammaren med ungefär dubbla röstetalet afslog denna framställning, och år 1903, när samma fråga var före, med ännu större majoritet. Då är frågan den: Har sedan föregående år något nytt moment tillkommit, som borde föranleda kammaren att i år fatta ett annat beslut än förut? Enligt min mening är så icke fallet. Om man söker göra sig reda för hur det skall gå till vid urskiljandet af huruvida en person är i det tillstånd, att han borde tvångsvis interneras, så lär det väl icke kunna undvikas, att det skall blifva en ytterst svår och delikat sak att därvidlag skipa rättvisa och iakttaga konsekvens. Jag behöfver icke annat än erinra om huru det emellanåt gått till för att internera sinnessvaga i anstalter mot den sjukes vilja och att missbruk

hafva förekommit här och där rörande dylik intagning. I detta fall är det naturligtvis ännu vanskeligare att träffa sådana bestämmelser, att icke missbruk skulle kunna komma att äga rum utaf anledningar, som icke hafva med saken direkt att skaffa. Innan Riksdagen begär en utredning i sådant syfte, bör den först vara öfvertygad om att bestämmelser kunna träffas, som icke gifva stor anledning att frukta för kanske ganska svåra missbruk i detta fall. Må vara, att, såsom nu i betänkandet sägs, tvångsinterneringen, d. v. s. bestämmelserna om tvångsinterneringen, har här och där i utlandet verkat därhän, att alkoholisterna frivilligt och lättare gå in på en sådan anstalt, därför att där bakom hänger ett tvång, som de känna till, så tror jag i alla fall, att vi icke utan vidare skola tro på de erfarenheter, som i utlandet vunnits i detta fall. De må vara mer eller minder värda. Vi böra döma efter förhållandena hos oss själfva. Då torde den frågan först förtjäna att beaktas: Är det sannolikt, att alkoholismen i Sverige, där den nästan alltid framkallas utaf brännvinsförbrukning, kan jämföras med den alkoholism, som uppkommer i sydligare länder genom förtäring af helt andra varor än dem, som svensken med förkärlek använder? Det är därför icke säkert, att, om det också visat sig, att interneringen i dessa främmande stater har kunnat framvisa det resultat, att en tredjedel af de på alkoholisthem intagna blifvit botade, som det heter, och en tredjedel förbättrade, resultatet skulle blifva precis detsamma hos oss som där. Så är det emellertid en annan sak också, nämligen att äfven i utlandet är erfarenheten så kort i detta fall, så att ännu vet man icke, huruvida icke efter några få år ett återfall äger rum hos den, som varit intagen på anstalten, och att sålunda själfva effekten af hvad ett land lägger ned i kostnader och omsorger för att komma till rätta med saken icke är så särdeles stor. Mig förefaller det emellertid, som om man icke här bör hafva alltför brådtom att söka bota det sociala onda, hvarom här är fråga, genom tvångsmedel. Kan man icke antaga, att när nu, om jag minnes rätt, redan nästa år ungefär 100,000 kronor, såvidt jag minns, blifva disponibla att använda just för sådant syfte, som här är i fråga, nämligen att söka motverka dryckenskap och dess följder, anstalter med hjälp af dessa medel komma att uppstå i tillräckligt antal och att man då får använda dessa anstalter icke till tvångsinternering, utan så, att patienterna där intagas med lindrigare och mänskligare medel, än hvad en tvångsätgård alltid måste vara? Det är väl för öfrigt icke tu tal därom, att verkningarna af hvad som här är i ifrågasatt att göra icke komma att ha någon särdeles stor betydelse för att få vårt folk mera nyktert och sätta det i stånd att sköta sig sedligt bättre. Vill man hoppas att i detta fall motse betydliga frukter, så lär arbetet få börja på annat håll än hos de redan fallna varelserna. Det är godt och väl, att det inom Sveriges Riksdag finnes ett varmt intresse för allt hvad som kan komma under namnet »det sociala», men det är också lika nödigt, att man söker med urskillning skärskåda och dryfta de vägar och de medel, som folk i sitt varma intresse för att åstadkomma något godt föreslår. Det kan icke nekas, att när man skädar omkring sig och tänker på det elände, som i skilda riktningar finnes

*Om inter-
nering af
alkoholister.*
(Forts.)

*Om inter-
nering af
alkoholister.*
(Forts.)

inom vårt land, så måste man i hög grad ifrågasätta och tänka på: Kan samhället åstadkomma allt hvad man skulle önska för att få något bättre i det fall, där fattigdom, dålig moral och dålig sedlighet åstadkomma mycket ondt inom landet? Nej, mina herrar! Man får begränsa sig och se till, att man icke tager mera på sig än hvad samhället verkligen kan utföra och uträtta, ty i annat fall blir det snart ett återfall, och samhället har offrat arbete och medel kanske onödigtvis, om man icke går till väga med försiktighet och skådar framför sig, hvad man verkligen kan göra i sådana fall. Vi veta, huru på samma sätt ett varmt intresse gör sig gällande inom landet för att söka förekomma tuberkulosens härjningar. Förslag hafva varit före om storslagna företag för att därvidlag i en handvändning, om jag så får säga, kunna utrota det onda, som därvid finnes. Vi veta, huru på samma sätt från läkarnes sida ett intensivt arbete föreligger för att inom hela landet få till stånd s. k. epidemisjukstugor, för att, när en epidemi uppstår, man skall kunna genom en rask internering stoppa farsoten i rätt tid. Det torde vara känt för hvar och en, som följt med dessa saker, hvilka kolossala summor, som erfordras för att sätta detta i verket, först beträffande anskaffningen af byggnader och sedermera i afseende å driften af samma sak. När man tänker på allt detta, så tror jag, att nödig försiktighet bjuder, att man här i detta fall är något försiktig i backarna, innan man går in på att antaga utskottets förslag, ty om det antages och det efter utredning af saken skulle från Kungl. Maj:t komma ett förslag till lag i detta syfte och det då saknas just inrättningar, hvari alkoholisterna skulle interneras, så måste foljden blifva, att Riksdagen får taga på sig bufvudparten af de kostnader, som erfordras för att anskaffa ett tillräckligt antal anstalter. Det är icke så, som utskottet säger, att man kan låta denna affär vara och att man får tro, att enskilda och privata skola anskaffa sådana anstalter. Nej, har Riksdagen antagit en lag i det syfte, att interneringen skall ske tvångsvis, så lära nog dessa korporationer och hvad det kan vara med rätta anse, att när Riksdagen antagit en sådan lag, så får den bekosta anstalterna och hafva dem i ordning för ändamålet.

Jag skall med detta korta yttrande be att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Den föregående talaren började sitt anförande med den erinran, att utskottet nu hade framkommit med alldeles samma framställning som sistlidet år, hvilken då blef afslagen med stor majoritet. Det är en obestriddig sanning, men utskottets betänkande är icke detsamma, som det var sistlidet år. Jag skall be att få återkomma till detta sedan.

Han frågade vidare, om något tillkommit, som kunde försätta denna sak i annat läge än i följ. Ja, det har verkligen tillkommit något, ty en framstående läkare och en på detta område synnerligen intresserad man har på offentligt uppdrag gjort en resa i utlandet för att inhämta kännedom om sådana anstalter, där alkoholister intagas. Han har i lagutskottet meddelat sina erfarenheter, hvilka varit ägnade

att på det högsta stämma lagutskottet för vidtagande af åtgärder i detta syfte.

Vidare uttalade den talaren sin farhåga för att missbruk skulle förekomma. Om jag förstod honom rätt, så syftade han på, att här skulle kunna blifva samma förhållande, som man ibland hört omtalas, eller att på asyler eller privata anstalter för vård af sinnessjuka inlagda personer som icke varit i behof af sådan vård. Jag vill med anledning däraf uppläsa hvad lagutskottet yttrat på sidan 11 i sitt utlåtande. Lagutskottet säger där följande: »Lagstiftningens genomförande förutsätter emellertid stor varsamhet, och att förfarandet vid besluts meddelande om internering kan ordnas så, att personer, som förfallit till missbruk af alkohol, men ännu ej förlorat sin viljefrihet i berörda afseende, icke utsättas för faran att förväxlas med sådana sjuklingar, hvarom här är fråga, och det därmed förenade äfventyret af tvångsinternering.»

Häraf torde väl tydligt framgå, att utskottet ingalunda tänkt sig, att det skulle få gå till på det sätt att, om endast en läkare eller någon annan intygade, att en person vore alkoholist, denne skulle i anledning däraf kunna blifva internerad. Utskottet har nämligen tänkt sig att från Kungl. Maj:t få motse förslag, som Riksdagen sedan skulle granska, om hur proceduren skulle vara. Sistlidet års lagutskott antydde till och med, att det borde vara domstol, som skulle förordna om att en person skulle blifva internerad såsom alkoholist. Det skulle då ungefär gå till efter samma princip, som gäller, då en person förklaras ommyndig. Man har också tänkt sig, att saken skulle kunna ordnas på ett försiktigt och väl afvägdt sätt genom att administrativa myndigheter finge behandla en sådan fråga. I hvarje fall har emellertid utskottet ifrågasatt, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag i ämnet. Sedan skulle Riksdagen blifva i tillfälle att granska förslaget och tillse, att betänkligheter i angifna hänseendet kunde anses undanröjda.

Hvad nu tvångsinterneringen angår, så må erkännas, att då man måste iakttaga den allra största försiktighet och varsamhet så kan den ofta komma väl mycket för sent. Man uppnår ett mycket bättre resultat, om man kan behandla en alkoholist eller en person, som haller på att blifva det, i ett tidigare stadium, men erfarenheten har i allt fall visat, att äfven sådana, som hafva hunnit till ett sådant stadium, att de böra anses som alkoholister, kunna förbättras genom att intagas på en lämpligt ordnad anstalt. Redan en lag om tvångsinternering medför det goda, att en person hellre frivilligt underkastar sig interneringen, då han i allt fall vet, att han enligt lagen kan inom kort blifva tvångsinternerad. Det är därför utskottet ansett sig kunna och böra förorda tvångsinternering. Det var här i kammar- en vid sistlidet års riksdag icke egentligen så mycket tvångsinterneringen, som väckte betänkligheter, utan det var det, att man icke kunde beräkna de stora kostnader, som man befarade uppkomma genom en dylik anordning. Då hade utskottet ansett, att man borde ordna saken ungefär så som vår döfstumsundervisning, d. v. s. indela riket i vissa distrikt och obligatoriskt anordna alkoholisthem. Innevarande års lagutskott har alldeles icke accepterat detta förslag, utan

*Om inter-
nering af
alkoholister.
(Forts.)*

*Om inter-
nering af
alkoholister.*
(Forts.)

utskottet har antydt, att utskottet anser denna sak kunna ordnas på samma sätt, som hela vår idiotvård blifvit ordnad, nämligen på frivillighetens väg. Personer börja så småningom uppföra anstalter. Dessa utveckla sig, och som vi veta, ger staten nu ganska afsevärda bidrag till detta ändamål. Bidraget beräknas för hvarje elev, som intages i anstalten, och på detta sätt kan den bära sig mycket bra. Jag är i tillfälle att bestämdt påstå detta i fråga om den allra äldsta anstalten, nämligen den på Johannesberg nära Mariestad. Jag är ordförande i dess styrelse. Denna anstalt uppbär utöfver elevafgifter 100 kronor för hvarje elev af de båda landsting, som nu äga den gemensamt. Sedan erhåller den af statsmedel bidrag till belopp af 250 kronor för hvarje skolelev och af 150 kronor för hvarje arbetskurs-elev. Med dessa årsinkomster bär sig nu staten, så att vi kunna göra åtskilliga reparationer och arbeten utöfver hvad som är upptaget i kostnadsberäkningarna, som föreläggas landstingen. Så torde också denna sak kunna ordnas, om man får ett någorlunda väl afvägdt bidrag för hvarje patient, som intages på ett sådant, på frivillighetens väg anordnad hem. Nu finnas ju också medel för detta ändamål, till följd af det beslut, som fattades vid sistlidet års riksdag angående afsättning af en del af brännvinsmedlen. Den skulle just användas för befrämjande af nykterhet och afväjande af alkoholmissbrukets verkningar.

Jag kan sålunda icke finna, att här böra uppresas så stora betänkligheter mot detta förslag. Att detta verkligen kan medföra mycket godt, det lär väl hvar och en, som gjort sig besvär att genomläsa utskottets betänkande och som för öfrigt velat tänka något öfver dessa saker, lätt inse. Hvar och en lär väl ock lätt inse, hvilka ofantliga fördelar som kunna vinnas, om man kan återbörda åt samhället såsom nyttiga medlemmar dem, som hemfallit under den olyckliga sjukdom, som kallas alkoholism.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Sista gången denna fråga var före i kammaren, yttrade jag mig mot förslaget, sådant det då förelåg, och jag får säga, att jag förgäfvos sökt i anförandet af lagutskottets ärade ordförande finna något skäl, hvarför kammaren skulle ändra det beslut, som kammaren förut fattat med stor majoritet.

Det enda nya, åtminstone det enda nya som jag hörde, var det, att en läkare skaffat sig upplysningar i utlandet under en resa och meddelat dem åt utskottet. Jag kan visserligen förstå, att de upplysningar, som han lämnade, afsågo, att man kunde på en anstalt förbättra eller någon gång bota alkoholister, men därifrån och till det resultat, att det vore lämpligt att införa en sådan lagstiftning, som här är föreslagen, är steget ganska långt.

Jag vidhåller de två skäl, jag anförde sista gången. För det första, det är en fara för friheten att införa i lagstiftningen sådana bestämmelser som de nu ifrågasatta. För det andra, jag anser, att vi hafva viktigare saker att använda statens medel till än att inrätta alkoholisthem. Jag tror visst, hvad penningfrågan beträffar, att det skulle kunna komma en tid, då vi hafva råd äfven därtill, men tills vidare

tror jag, att det finnes annat, som är viktigare att tänka på. Hufvudskälet, hvarför jag icke kan vara med om denna lagstiftning, är emellertid, att den innebär en synnerlig fara för den enskildes frihet. Hvem är det, som skall afgöra, om en medborgare skall in på ett alkoholisthem? Lagutskottets ordförande ifrågasätter, att domstolarna eller administrativ myndighet skulle göra det. Ja, vi få väl fördubbla antalet af våra domstolar och administrativa myndigheter, om de skola kunna fullgöra alla funktioner, som man kastar på dem den ena dagen efter den andra. Är det verkligen meningen, att man skall slå in på den vägen att genom lagstiftningen klafbinda den enskilde i hvarje hans görande och låta domstolar och administrativa myndigheter öfvervaka och tillämpa denna lagstiftning, då fordras en betydlig ökning af de krafter, som ägna sig åt statsförvaltningen. Det farligaste af allt är emellertid, att en pröfning af frågan, hvem som kan sägas vara alkoholist, är så grannlaga och svår. Jag tror verkligen icke, att myndigheterna kunna verkställa den riktigt, så vida icke en alkoholist kommit till den punkt, att han kan rubriceras såsom sinnessjuk, men i sådant fall hafva vi redan bestämmelser som äro tillfyllestgörande. På grund af det anförda yrkar jag afslag på utskottets hemställan.

Om internering af alkoholister.
(Forts.)

Herr Wieselgren: Intrycket af den siste talarens anförande syntes mig vara ganska nedsäende. Han talade som om vi bodde i ett land, där den enskildes frihet hotades på så många sätt, att man rent af kände sig häpen och ängslig, om man nu till dessa föregående sätt skulle lägga ännu ett. Han talade ansläende ord om den enskildes frihet, och han ansåg, att den fråga, som nu föreligger, skulle hota icke allenast den, utan också våra finanser i en grad, som skulle göra det omöjligt för oss att tillvarataga andra intressen af vida större betydelse än hvad denna fråga kunde äga. För min del har jag dock en helt annan uppfattning än han. Jag anser, att vi bo i ett land, där den enskildes frihet är så litet hotad, att jag och många med mig, i synnerhet om man någon gång hör ekot från »folkets hus», hålla före, att den enskildes frihet i somligt nog kunde tåla att mycket inskränkas, utan att folkets väl däraf lede det minsta. Jag har icke den uppfattningen, att här skulle, om vi antaga föreliggande förslag, komma att öfver vår frihet sväfva något damoklessvärd, någon farlig makt som skulle kunna kasta en manlig eller kvinnulig medborgare helt plötsligt in i en asyl, under förevändning att få dem botade från alkoholism. Jag tror icke alls, att denna fara finnes. Det förhåller sig bestämdt icke så. Hela detta skäl verkar såsom ingenting annat än en svartmålning på väggen utan motstycke i verkligheten.

Man talar om personer, som varit insatta på sinnessjukanstalter och som icke befunnits sinnessjuka. Ja, de mycket få fall, där detta händt, visa ju bäst, huru omöjligt det är att utan goda skäl anlita den utvägen. Det har icke väl skett, förrän det står omtaladt i alla tidningar, och det väcker en sådan storm, att hvarje dylikt attentat mot en enskild person ögonblickligen tillintetgöres. Mine herrar, i ett land som vårt behöfva icke skäl som dessa utöfva det allra minsta

Om internering af alkoholister.
(Forts.)

inflytande på vårt beslut. I fråga åter om de stora kostnader, som skulle föranledas genom förslagets antagande, ber jag få bemärka, att i det af lagutskottet föreslagna skrifvelseförslaget står det icke ett ord om någon statens förpliktelse att själf bygga dessa anstalter, utan det hemställs blott, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i hvad mån föreskrifter må kunna meddelas i fråga om internering af alkoholister äfven mot deras vilja i för dem afsedda kuranstalter samt, ifall utredningen därtill gifver anledning, för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Det är sålunda fråga om en lagstiftning, som skulle kunna göra, att man äfven mot alkoholistsens vilja kunde inspärta honom i för alkoholister afsedda kuranstalter; men om dessa kuranstalter skulle upprättas af staten eller om de skulle upprättas af enskilda, därom innehåller lagutskottets utlåtande ingenting. Det är en fullkomligt öppen fråga. Det är en fråga, som kan komma att följa af den utredning, som Kungl. Maj:t en gång skulle framlägga för Riksdagen, men ännu är den frågan icke uppe. Vi hafva icke begärt något sådant genom att vi godkänna detta skrifvelseförslag. Det är fråga om att äfven mot alkoholistsens vilja kunna införa honom i en kuranstalt och där kvarhålla honom. Det är därpå hela saken hänger.

Det är icke så många månader sedan en person var uppe hos mig och klagade sin nöd däröfver, att i det hem, som denne person hade öfvertagit och som var inrättadt just för kvinnliga alkoholister, det visat sig vara rent af omöjligt att hålla uppe anstalten, därför att, rätt som det var, rymde de intagna och ville icke vidare vara där. Deras anförvandter fingo vara hur ledsna som helst, och de kunde själfva i lugnare stunder erkänna, att det var till deras egen välfärd, som de varit dithörda; men ingen kunde hindra dem, då stundens känsloutbrott tog öfverhand, att rymma eller, rättare sagdt, gå sin väg.

Nu säger man, att det dock är den personliga friheten, som främst bör respekteras; men mine herrar, det finnes väl något mera, som bör respekteras, och det är individens behof af att blifva personligen återställd, äfven om han icke själf förstår, åtminstone icke vid alla tillfällen förstår vikten af de åtgärder, som därför måste vidtagas. Väl vill jag erkänna, att det utan all fråga är en ganska oviss sak, om dessa i alkoholisthem internerade verkligen skola blifva återställda; men är det icke också en lika oviss sak om de, som intagas på sinesvårdsanstalter, på våra sjukhus, lasarett och dylikt, kunna blifva återställda? Kunna vi på grund af denna ovisshet finna oss befogade att lämna därhän omsorgen om dem, för hvilka dessa anstalter blifvit uppförda? Nej, ingen människa svarar ja på den frågan. Hvarför skulle vi då på den nyss anförda svara ja?

Slutligen vill jag betona, att samhället dock står i en alldeles särskild skuld gentemot dessa olyckliga alkoholister. Det är alkoholisterna, som hafva på fäderneslandets ekonomiska altare offrat allt, offrat hvarje öre de äga, offrat sin egen, sin makas, sina barns välfärd, offrat sin framtid, ja, kanske sin evighet. Skulle icke då samhället hafva någon förpliktelse emot dem? Skulle icke samhället, äfven om räddningsåtgärderna komme att kosta mycket och möjligen

äfven såra den mycket betonade »försiktigheten», hafva känsla utaf att det dock är skyldigt att offra hvad det verkligen kan offra för att i någon mån betala igen hvad dessa olyckliga i sitt oförstånd hafva utgifvit till samhället — dessa miljoner »brännvinsmedel», som samhället är efter år använder för sina utgifter? Skulle icke någon liten del däraf kunna afses särskildt för dessa olyckliga? Jag kan svårigen tro, att Första Kammaren skulle ännu en gång vilja drifva sin »försiktighet» så långt, att Första Kammaren visade sig icke hafva något hjärta för dessa, hvilka dock på alldeles särskilda grunder tillhöra samhällets olycksbarn.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Andersson, Gustaf: Af det föreliggande betänkandet synes, att jag icke deltagit i den slutliga behandlingen af denna fråga inom utskottet: om jag det hade gjort, skulle jag ha stått som reservant, äfven om jag varit ensam om min åsikt i frågan. Det är emellertid icke endast för att tillkännagifva detta, som jag nu begärt ordet, utan jag är uppkallad af hvad lagutskottets ordförande här sade om att frågan ligger i ett annat läge i år än i fjol på grund däraf att den läkare, som hörts inom utskottet, där lämnat vissa upplysningar i frågan. Ja, af de upplysningar, som denne läkare sålunda lämnade, fick jag en alldeles motsatt uppfattning i frågan mot den, som utskottets öfriga ledamöter tyckas ha kommit till.

Den ifrågavarande läkaren redogjorde för sina erfarenheter från Schweiz och Tyskland, där han besökt anstalter för drinkare. På en anstalt i Schweiz som han besökt funnos ett 40-tal patienter, af hvilka blott två voro intagna mot sin vilja. Detta synes mig egentligen visa, att det i Schweiz visserligen finnes en lag om tvångsinternering, men att denna lag sällan tillämpas. Af de patienter, som funnos på anstalterna, ansågos $\frac{1}{3}$ blifva fullständigt botade, $\frac{1}{3}$ förbättrade, medan $\frac{1}{3}$ gjorde återfall. Då kan man väl tänka sig, att det icke har så mycket att betyda för resultatet, att två patienter blifvit intagna mot sin vilja, då säkerligen dessa två hamnat bland den tredjedelen som återfallit. Jag anser det således icke gagna till något att vidtaga åtgärder i det syfte, som här är fråga om, utan jag anser, att man här bör slå in på en annan väg.

Vi ha nu här i vårt land tre dylika anstalter. En ligger vid Eolshäll med för närvarande 15 patienter, en annan vid Sans-Souci med 12 patienter. Jag tror, att den rätta vägen vore, att staten beviljade ett visst anslag för hvar patient, som intages på de anstalter, som nu finnas, men att man icke gifver sig in på att taga in patienter mot deras vilja, ty det går icke — de penningarne äro bortkastade.

En talare sade, att man icke skulle fästa sig vid kostnaderna. Jag tror dock, att man bör göra det. Våra hospital äro ännu icke färdiga på många år — jag tror, att det dröjer en 10 år ännu — och så länge få vi alltså vänta, innan vi kunna bereda hospitalsvård åt alla, som däraf äro i behof. Då bör man väl ej redan nu skrifva till Kungl. Maj:t och begära utredning om ett nytt slags anstalter, om hvilka man på förhand kan veta, att de skola komma att kosta mycket penningar.

*Om inter-
nering af
alkoholister.*
(Forts.)

*Om inter-
nering af
alkoholister.*
(Forts.)

Vi ha här också att stödja oss på erfarenheten från en annan anstalt, nämligen den vid Bona för vanartiga pojkar. Vi kunna där se, hur det ställer sig med kostnaderna. Jag tror, att om den anstalten blir fullt besatt, skulle kostnaden för hvar pojke bli 700 kronor om året; för närvarande uppgår kostnaden för hvar pojke där till 2- å 3,000 kronor om året. Jag tror därför, att det icke vore klokt att här slå in på den väg, som man nu förordat.

Utskottet har sagt, att spritkonsumtionen under de senare åren tilltagit. Jag vet icke, om detta är sant; det finnes emellertid andra uppgifter i statistiken. En uppgift, af hvilken jag varit i tillfälle att taga del, visar tvärtom, att spritkonsumtionen i Stockholm under det senaste året gått ned med $\frac{1}{3}$ liter per individ och visar nu den lägsta siffran på de 28 sista åren. Jag tror således, att man icke får anse allt hvad lagutskottet här säger vara riktigt, och jag ber därför att få instämma med dem, som här yrkat afslag.

Herr Blomberg: Jag ber att få instämma med dem, som yrkat afslag, då jag anser den tendens, som bär upp detta förslag, vara af en ytterst betänkelig beskaffenhet. Det är här fråga om en anordning af så ingripande betydelse, att den ingalunda kan anses berättigad annat än i fall af yttersta nödtrång. Och det tror jag mig kunna påstå, att lagutskottet icke förebragt några bevis för att vi äro inne i ett sådant nödtillstånd, att dylika bestämmelser skulle behöfva införas, hvilka på det mest våldsamma sätt ingripa i privatlivet. Det hjälper icke att säga, att man kan åberopa en framstående läkare, som i frågan uttalat sig, utan det fordras verkligen, att för dem, som skola besluta i en dylik fråga, framläggas tillräckligt starka skäl och grunder. Det går sannerligen icke an att bygga på en åberopad auktoritet, när det gäller ett sådant beslut som detta, hvilket, såsom jag nämnde, innebär ett våldsamt ingrepp i den rent personliga friheten.

Man har här talat om att det skulle vara vår skyldighet att vidtaga denna åtgärd, därför att vi ha en skuld att betala till dem, som offrat så mycket på »samhällets ekonomiska altare». Detta är något, som jag alldeles icke kan förstå. Är det så, att samhället har något att betala, är den skulden densamma mot hvart och ett af de olycksbarn, som samhället hyser inom sig, vare sig de nu blifvit olycksbarn af den ena eller den andra anledningen, som kan sägas förbunden med brister i samhällslivets anordnande. Men jag tror också, att samhällets skuld betalas bättre på det sätt, att samhället söker anordna anstalter, där dessa olycksbarn bringas in i ett bättre läge, beredas en bättre framtid genom att återställas till förmågan att som fria människor kunna lefva sitt lif och verka på bästa sätt — än genom att behandla dem i likhet med sinnessjuka och dylika, som icke kunna sköta sig själfva. Man bör skaffa dem hjälp till att återvinna sin egen kraft och förmåga att sköta sig. Men det kan staten göra endast, om den med tillräckliga ekonomiska medel understödjer vårdanstalter, där de olycklige — utan att tvingas dit — kunna söka bot, äfven om de äro obemedlade. Detta är den väg, som här bör tagas, och icke den, som lagutskottet anvisat.

Om man tagit kännedom om de anstalter, som redan verka på frivillighetens väg i detta afseende, tror jag, att man skall finna, att detta är vägen, som här leder till målet: att söka stärka viljan och krafterna hos dem, som äro hemfallna åt alkoholism, och att åter göra dem till själfständiga personer. Det duger icke att, så att säga, stuka dem ytterligare genom att säga: ni äro så usla, att vi med våld föra er in på en anstalt! Man skall tvärtom gifva dem hjälp och upprättelse; man får icke fullständigt förstöra dem genom att utöfva ett sådant våld på dem, som man i det föreslagna lagstadgandet ifrågasatt.

Om internering af alkoholister.
(Forts.)

Det har ytterligare sagts, att man skulle kunna intaga de personer, om hvilka det här är fråga, icke blott på statsanstalter, utan äfven på enskilda anstalter, där alltså dessa personer skulle med tvång inspärras. Det är en ganska märklig sats, man därmed uttalat. Under det att man ställer sinnessjukanstalterna under den strängaste tillsyn och fordrar, att de privata anstalter, som i sådant syfte inrättas, skola stå under en synnerligen sträng uppsikt, så vill man, att dessa alkoholister skola mot sin vilja kunna inspärras äfven i enskilda anstalter. Men man synes icke ens hafva sökt att antyda, hvilken kontroll man härvid tänkt sig, för att icke det våld, som man vill bruka, lätteligen skall komma att betänkligt missbrukas. Jag tror därför, att det är alldeles nödvändigt, att man i den enskilda frihetens intresse och framför allt för deras skull, som behöfva uppfostras till större kraft och till ökad moralisk styrka, motsätter sig detta lagutskottets förslag.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Fahlbeck: Äfven jag ber att få yttra några ord i denna fråga. Jag hade hoppats, att lagutskottets förevarande betänkande skulle ha gått igenom i denna kammare utan någon lång diskussion. Det brukar ju hända, att sedan Första Kammaren en å två gånger sagt nej till en sak, säger den ja. Så har nu emellertid icke skett, och jag ber därför att få anföra de skäl, som göra, att jag för min del måste på det lifligaste tillstyrka bifall till utskottets utlåtande.

Här har sagts, att det vore fara för missbruk, om tvångsinspärning af alkoholister blefve lagstadgad. Det är helt visst en öfverdrifven skuggrädsla, mina herrar, ty otvifvelaktigt kommer hvarje sådan lag och hvarje sådan åtgärd att omgifvas med synnerligen noggranna garantier från det offentligas sida, så att redan därigenom tillräcklig trygghet skall vinnas. Vi ha dessutom en press, som sanneligen icke lär underlåta att snoka reda på hvarje fall, som möjligtvis kan tolkas som missbruk. I vårt land ha vi enligt min uppfattning icke något att befara i den vägen af båda de nu anförda skälen och kanske mest på grund af vår vakna press, som ju är angelägen att taga upp sådana saker, ofta måhända omotiveradt, men i alla händelser med sådan kraft, att man kan vara trygg för att missbruk härvidlag icke komma att äga rum.

Så har det vidare emot den åsyftade reformen anförts, att den innebure ett våld på den enskilda friheten, som vore högst upprörande. Jag kan icke förstå denna hjärtnupenhet; jag betraktar saken

Om inter-
nering af
alkoholister.
(Forts.)

från en helt annan synpunkt. Denne alkoholist är visserligen en sjuk person, med hvilken man således måste hysa medömkan, men jag hyser i alla fall ännu större medömkan med alla dem, å hvilka han utöfvar ett skadligt inflytande och för hvilka han är en börda. Han är en börda för alla skattebetalande, ty det är ett faktum, som lätt kan konstateras vid en undersökning af orsakerna till fattigdomen och fattigvårdstungan i vårt land, att ungefär $\frac{2}{3}$ af alla de kostnader, som vi i detta hänseende få bära, ha ytterst sin orsak i dryckenskapen. Således kan man säga, att vi alla och en hvar ha en rätt att bevaka gentemot dessa alkoholister och en rätt, som jag för min del icke vill eftergifva. Men framför allt måste man tänka på dessa olyckliges familjemedlemmar, deras hustrur och barn. Huru illa blifva icke de behandlade? Är det icke deras rätt och intresse, som vi skola taga till vara fullt ut lika mycket och enligt min mening vida mer än desse alkoholisters? Härtill kommer, att en alkoholist eller — som det på svenska heter — en fyllbund verkar som en pestsmittad på hela sin omgifning och allra mest på de unga, som däraf kunna lockas att beträda samma väg. Detta allt är för mig den afgörande synpunkten.

Huru skall man nu bäst behandla dessa personer? Enligt min mening finnes intet säkrare och bättre sätt än att med eller mot deras vilja inspärja dem. Vi arbeta ju så mycket på att inskränka dryckenskapslasten hos vårt folk. Mest verka vi på det sättet, att vi försvåra åtkomsten af de sprithaltiga dryckerna och fördyra dem. Men det finnes ännu ett sätt, som enligt min mening är bättre, ett sätt som nu måste tillgripas, och det är *afskräckningsmetoden*. Den anser jag i detta fall absolut nödvändig, och den kommer säkerligen att ha väl så goda följder som någonsin de andra metoder, hvilka vi hittills använt. Det är en skam att nödgas erkänna, att icke i något land, dit man som resande kommer, ser man så många fulla människor som i Sverige. Ingenstädes, dit jag begifver mig utom vårt lands gränser, behöfver jag se den mängd druckna personer, som man här får se; man kan ju icke göra en promenad på Stockholms gator utan att möta ett par, tre personer, som äro mer eller mindre rörda af starka drycker. Konsumtionen af spritdrycker är visserligen icke så stor i Sverige som i andra länder, men svenskarne sakna själfbehärskning och skamkänsla; de blygas icke för att taga för sig mer än de tåla, och därigenom blifva så många efter hand alkoholister. Jag är öfvertygad om, att icke i något land antalet alkoholister är så stort som i Sverige, oaktadt konsumtionen af sprit per hufvud visst icke är hög i Sverige.

På nu anförda skäl ber jag att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Under öfverläggningen hafva fällts några yttranden, som jag anser mig nödsakad att i allra största korthet bemöta.

Herr Trygger yttrade sig med synnerlig styrka om de betänkligheter, som han hyste i fråga om möjligheten af att åstadkomma en ändamålsenlig pröfning, huruvida en person borde betraktas som

alkoholist och således kunna interneras. Jag får göra honom den rättvisan, att han vid sistlidet års riksdag äfven uttalade viss betänklighet i sådant hänseende, men han tillade då: »— — — ehuru jag visserligen erkänner, att, i fall domstol pröfvade omständigheterna, färan icke blefve så stor.» Jag tillåter mig således att i detta afseende återopa herr Trygger själf till bemötande af hvad han nu sagt.

Sedan nämnde han, att statens penningar behöfvas för så mycket annat, och därför borde de icke tagas i anspråk för detta ändamål. Således måtte herr Trygger icke med uppmärksamhet hafva läst utskottets betänkande, ty hade han det gjort, skulle han ha funnit, att här är icke fråga om att använda ett enda öre af statens penningar, som icke redan genom förra årets beslut om afsättning af brännvinsmedlen för sådant ändamål som det här ifrågavarande skulle här kunna tagas i anspråk. Utskottet har nu icke på minsta vis ifrågasatt något tvång för vare sig staten eller kommuner att anordna dylika anstalter, utan har, som jag redan förut nämnt, uttalat, att dessa anstalter torde kunna i erforderligt antal och med tillräckligt antal platser komma till stånd på frivillighetens väg. Om staten vill lämna bidrag för de intagna patienterna ungefär på samma sätt som sker vid idiotanstalterna, så vore ju ett godt steg taget.

En högt aktad talare, herr Blomberg, har med mycken styrka talat om det våldsamma ingrepp i den enskilda människans frihet, som det här skulle vara frågan om. Jag vill därför fråga honom, om han icke medger, att en alkoholist mången gång är fullt jämförlig med en sinnessjuk och ofta kommer därhän, att han rent af är farlig för samhället och i hvarje fall mycket farlig för sin omgifning. Han vållar denna omgifning ofantligt stort bekymmer, mycket sorg och stora olägenheter. Har då icke samhället skyldighet att skydda sig själf och att skydda denna omgifning mot personer, hvilkas vistande på fri fot innebär en verklig fara för ordning och lugn inom samhället? Jag kan icke finna annat.

Sedan anmärkte herr Blomberg, att det vore oriktigt att tänka på tvångsinternering på enskilda anstalter utan någon kontroll. Den saken är för mig mycket lätt att svara på. Utskottet har utgått från den förutsättningen, att, om på frivillighetens väg till en början anordnas anstalter för internering af alkoholister, hvilka anstalter skulle få bidrag från statens sida genom brännvinsmedlen, så skulle dessa naturligtvis komma att underkastas vederbörlig kontroll från statens sida, liksom redan är fallet med idiotanstalterna.

Då jag förra gången hade ordet, ville jag icke ingå i några detaljer beträffande dryckenskapslastens sorgliga följder, och jag skall icke heller nu uppehålla mig därvid. En omständighet vill jag dock fästa kammarens uppmärksamhet på. Det inträffar mycket ofta, att personer, hvilka äro supare, icke hafva det hälsotillstånd och den kroppsbeskaffenhet, att de kunna dömas till tvångsarbete. Jag kan i det hänseendet nämna, enligt uppgift uti ett nyligen hållet föredrag i ämnet, om jag hörde rätt, att en person här i Stockholm blifvit 76 gånger på ett år dömd till böter för fylleriförseelser. Men hans kroppsbeskaffenhet har icke varit sådan, att han kunde behandlas

Om internering af alkoholister.
(Forts.)

Om inter-
nering af
alkoholister.
(Forts.)

såsom lösdrifvare. Således står lagen fullkomligt maktlös mot en sådan person, ehuru han väl må kunna hänföras till hvad man kallar vanedrinkare, det är sådana alkoholister, som skäligen böra interneras. Men utan internering har samhället ingen möjlighet att råda bot på dylika missförhållanden.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Jag hade för min del haft enahanda förhoppning som den, åt hvilken herr Fahlbeck gaf uttryck, nämligen att, då lagutskottet varit enigt i saken, skulle densamma utan vidare svårighet gå igenom i denna kammare. Men här tyckas blåsa andra vindar. Här ha i afton upprepats samma skäl af motståndarne till utskottets förslag, som förut blifvit anförda. Därför må det vara förlåtligt, om man äfven upprepar de skäl, som tillförene blifvit framhållna till förmån för det föreliggande förslaget.

Hvad som synes vara en gemensam egendomlighet i detta fall är det, att hos förslagets motståndare finnes bra litet respekt för sakkunskapen. I andra fall vill det synas mig, som om man, och det med all rätt, hyste mycken respekt för sakkunskapen, men fastän vi nu haft tillgängliga sakkunnigas, läkares, uttalanden i frågan, är det som om de blifvit gjorda för döfva öron. I utskottets betänkande finnes det citeradt, huruledes svenska läkarnes nykterhetsförening har uttalat, att, *då alkoholister ofta äro farliga för sig själva och sin omgifning i sådan grad, att de måste anses icke fullt tillräkneliga, samhället måste äga rätt att internera dem likaväl som vissa sinnessjuka*, och andra sakkunniga hafva likställt dem i vissa afseenden med sinnessjuka, dock icke med så beskaffade sjuka, att de kunna insättas på hospital. Emellertid tilltro sig läkarna att kunna förklara dem sinnessjuka af viss beskaffenhet, och jag tror icke, att det faller sig svårt att skipa rättvisa och konsekvens i detta fall, om man lämnar dem tillfälle därtill.

Det har satts i fråga, hurvida bestämmelser i det afseendet skulle kunna meddelas. Jag kan icke förstå, huru man kan framställa den frågan, då utskottets betänkande meddelar upplysning om att bestämmelser i detta syfte äro meddelade i flera stater. När det då framföres, att en särskildt sakkunnig har varit ute och studerat ärendet i utlandet, mötes man af den invändningen, som jag dock för visso aldrig hört uttalas förr och som kanske den, som uttalade den, i längden blir tämligen ensam om, att alkoholismen skulle vara olika i Sverige och i södern. Jag tror, att alkoholisterna äro skäligen lika på ena som på andra stället. Och i alla fall, då man på den grund ville underkänna de erfarenheter som äro gjorda i utlandet, glömde man helt och hållet, såsom förut är framhållet, att vi i Sverige under en ganska lång följd af år haft alkoholistasyler, hvilka, oaktadt de icke haft rätt att internera, kommit till ganska gynnsamma resultat.

Här hafva talats vackra ord om att man vill hjälpa de olyckliga vanedrinkarna genom att återställa dem på frivillighetens väg. Därvid stöter man helt och hållet emot de sakkunniga. Efter hvad som upplysts t. ex. i Tyskland, är man enstämmigt öfverens om, att skall

man komma någon väsentlig väg med de sjuka på detta område, måste man hafva rätt att internera dem. Men att internera dem är ett sådant oerhördt öfvervåld på friheten. Om det skall vara under läkareuppsikt efter domstols bedömande, tror jag icke, att öfvervåld kan förekomma i många fall, lika litet som det förekommer i liknande fall vid annan sinnessjukdom. Jag ber att särskildt få påpeka den omständigheten, att ifall mot förmodan någon gång öfvervåld skulle förekomma, är detta öfvervåld så mycket mindre farligt i jämförelse med öfvervåld vid annan sinnessjukdom, som det i dessa fall aldrig är fråga om instängning på längre tid än, jag tror, på sin höjd ett år. Andra sinnessjuka inneslutas på mycket längre tid för att icke säga på listid.

Om internering af alkoholister.
(Forts.)

Här skulle icke vara någon nöd å färde. Ja, de sakkunniga hafva sagt, att vårt land lider väsentligen af två kräfter, som tära på landets innersta mærg, och det är tuberkulos och alkoholism. Vill man då uppställa en jämförelse, så, när man, såsom känt är, gör mycket för bekämpande af tuberkulosen, bör man, om man vill vara konsekvent, äfven göra något för bekämpande af alkoholismen. Och det är också förut många gånger sagdt, att här finnes visst nöd, om vi fråga alkoholisternas anhängare.

En talare framhöll faran af att göra något i detta fall, därför att då skulle man blifva tvungen att fördubbla domstolarna. Om något bevisar behovet i detta fall, borde ett sådant yttrande göra det.

Jag ber, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 25;

Nej — 56.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 31 nästlidne mars och den 3 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882,

n:o 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse af 40 § i lagen den 28 juni 1895 om aktiebolag och om ändrad lydelse af 23 § i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet,

n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar angående vissa ändringar i sjölagen och om skyldighet för svensk domstol att upptaga sjöförklaring och verkställa undersökning angående sjöolycka, som drabbat främmande fartyg,

n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående norsk undersåtes rätt att besitta fast egendom här i riket,

n:o 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 7 § i lagen den 1 oktober 1894 om förvärfvande och förlust af medborgarerätt, samt

n:o 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om vissa ändringar i strafflagen, om upphäfvande af förordningen den 1 juni 1819 angående sättet huru förfaras skall med sådana personers anhållande och tilltalande, hvilka begå förbrytelser i ett af de förenade rikerna Sverige och Norge samt därefter afvika till det andra, och om ändrad lydelse af 7 § i strafflagen för krigsmakten den 7 oktober 1881,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Om statistisk
redogörelse
för statens
skogsparker.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 31 nästlidne mars och den 3 innevarande april bordlagda utlåtande, n:o 4, angående åvägabringandet af statistisk redogörelse för statens skogsparker, deras ytvidd, virkesmängd m. m.

I en inom Riksdagens Första Kammare väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, n:o 5, hade herrar *Bergström* och *Stephens* föreslagit »att Riksdagen behagade besluta att anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes genom domänstyrelsen:

1:o) låta, i den mån material därtill finnes och kan erhållas, utarbeta och för Riksdagen framlägga redogörelse för hvarje statens skogspark, därvid särskildt framhållas önskvärdheten af uppgifter öfver ytvidd och virkesmängd samt dessas fördelning på de särskilda åldersklasserna, produktionsförmåga, afverkningsbelopp och förvaltningskostnad, samt att denna redogörelse antingen upptages i de

årliga statistiska uppgifterna från domänstyrelsen eller på annat möjligen lämpligare sätt meddelas Riksdagen; samt

2:o att, om så befinnes lämpligt, föranstalta om utarbetande af ett kartverk, med t. ex. generalstabens topografiska karta som underlag, utvisande skogsparkernas läge och gränser.»

*Om statistisk
redogörelse
för statens
skogsparker.
(Forts.)*

Utskottet hade på anförda grunder hemställt,

att Första Kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder *dels* för en utveckling i ofvan angifna riktning af den officiella statistiken för skogs-väsendet, *dels* för åstadkommande genom domänstyrelsens försorg af ett kartverk, med generalstabens kartblad till underlag, utvisande de allmänna skogarnas läge och gränser, för att öfverlämnas till Riksdagens bibliotek.

Herr Bergström: Det är ett arbete af mycket stor förtjänst, som utskottet nedlagt på förevarande motion, ett arbete, som endast varit möjligt genom den i utskottet befintliga sakkunskapen i förening med verkligt intresse för frågan. Utlåtandet är en kort och klar historia om statsskogarna och domänstyrelsens förvaltning af desamma, och om äfven jag för min del skulle hysa en önskan om att utskottet, på grund af den befintliga sakkännedomen, sett mera mot framtiden och dess kraf än hvad det nu gjort, och äfven om jag ej kan anse, att ens allt hittills är välbestäldt, såsom t. ex. domänstyrelsens behandling af öfvermogen skog, så känner jag det likväl som en plikt att till utskottet framföra ett tack för det betydelsefulla inlägg det i sitt utlåtande gjort i motionens syfte och därmed också till våra statsskogars framtida bästa, och anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Tamm: Jag har naturligtvis icke någon som helst invändning att göra mot en skrifvelse af den beskaffenhet, som utskottet här föreslagit. Tvärtom förefaller det mig, som om de reformsträfvanden Kungl. Maj:t till äfventyrs är sinnad att här befrämja, genom en dylik skrifvelse skulle vinna ett ytterst afsevärdt stöd, i synnerhet i betraktande af den fullständiga och djupgående motive-ring, som föregår skrifvelseförslaget. Emellertid anser jag det vara min skyldighet att lämna ett par upplysningar i anledning af be-tänkandet.

Bland önskemålen framställas i motiveringen, sidan 24, såsom något af vikt att afhjälpa, skogsstatens otillräcklighet och alltför svaga aflöning. Jag anser mig då böra meddela, att Kungl. Maj:t genom förstärkande af den för några år sedan tillsatta löneroglerings-kommittén med ett par ledamöter från skogsstaten igångsatt en löne-reglering för densamma och sålunda på sätt och vis redan tillmötes-gått denna här af utskottet framställda önskan.

På sidan 26 framställer utskottet vissa önskningsfrågor i fråga om sättet för virkesförsäljningen. Äfven i detta afseende har domänstyrelsen haft den största uppmärksamhet riktad på förbättrade an-

*Om statistisk
redogörelse
för statens
skogsparker.
(Forts.)*

ordningar, för att icke blott så fullständigt som möjligt undvika de beklagliga, då och då förekommande undersleffen, utan äfven för att underlätta försäljning af mindre virkespartier, hvarigenom förökad afkastning i väsentlig grad skulle vinnas.

Till sist vill jag nämna, att ett af de i utskottets kläm framhållna önskemålen, nämligen det om åstadkommande af ett kartverk, redan i så mätto förbereds, att domänstyrelsen verkställt fullständig utredning, omfattande hela södra Sverige, den del af landet, som är kartlagd i skalan 1:100,000, och af denna utredning framgår, att ett utgifvande af denna karta i en upplaga af 100 exemplar, med olika färger angifvande samtliga kronodomäner, icke blott kronoskogarne, skulle betinga en kostnad af 10,000 kronor. Enligt domänstyrelsens afsikt skulle då exemplar af detta kartverk öfverlämnas icke blott, såsom utskottet begär, till Riksdagens bibliotek, utan äfven till länsstyrelserna i de län, där kronodomäner finnas, och naturligtvis äfven till domänstyrelsen och vederbörande departement samt äfven finnas några till försäljning. Beträffande norra delen af Sverige, den i skalan 1:200,000 kartlagda, har kostnadsförslag ännu icke inkommit, men arbetet därpå pågår i domänstyrelsen.

Jag har velat lämna dessa upplysningar för att framhålla, att, huru önskligt det än är, att samtliga de af utskottet påyrkade utredningar så snart som möjligt verkställas, åt de flesta af dem — dock icke åt den allra viktigaste, den i första delen af utskottets kläm omnämnda — ägnats vederbörlig uppmärksamhet.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter Kammarén biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammarén.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst bland betänkandena på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammarén åtskildes kl. 11,39 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 5 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Anmälades och bordlades:

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande, n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner dels angående förslag till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i lagen den 18 september 1903 angående solidariska bankbolag m. m., dels ock med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bestämmelserna om rang; och

n:o 6, i anledning af väckt fråga om upphäfvande af mom. 7 i kungl. brefvet den 17 oktober 1778 m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *von Mentzers* under gårdagen bordlagda motion, n:o 40, angående ändring af §§ 106 och 107 regeringsformen.

Vid föredragning af statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 82, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande sistlidne dag bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden n:is 83 och 84, sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 6, äfvensom lagutskottets utlåtande n:o 41.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Herr Blomberg erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum måtte efter de ärenden, som i dag första gången bordlagts, främst upptagas konstitutionsutskottets memorial n:o 5, angående full-

bordad granskning af de i statsrådet förda protokoll, och därefter öfriga andra gången bordlagda ärenden i den ordning de å dagens föredragningslista äro uppförda.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidein

A. v. *Krusenstjerna.*
